

INSTYTUT WYMIARU SPRAWIEDLIWOŚCI

dr Magdalena Kowalewska-Łukuć

***Prostytucja i czerpanie z niej korzyści majątkowych –
analiza prawnoporównawcza***

Warszawa 2017

Spis treści

I. Wprowadzenie	1
1. Prostyucja jako zjawisko społeczno-prawne	1
2. Modele prawnej regulacji prostytucji	2
3. Zakres analizy prawno-porównawczej	3
4. Kluczowe regulacje o charakterze międzynarodowym.....	4
II. Prawo polskie	5
1. Kodeks karny z 1932 r.	5
2. Kodeks karny z 1969 r.	6
3. Kodeks karny z 1997 r.	8
3.1. Zmuszanie do prostytucji	8
3.1.1. Przedmiot ochrony	9
3.1.2. Strona przedmiotowa.....	9
3.1.3. Podmiot	11
3.1.4. Strona podmiotowa	12
3.2. Stręczycielstwo	12
3.2.1. Przedmiot ochrony	12
3.2.2. Strona przedmiotowa.....	13
3.2.3. Podmiot	14
3.2.4. Strona podmiotowa	14
3.3. Kuplerstwo	14
3.3.1. Przedmiot ochrony	14
3.3.2. Strona przedmiotowa.....	14
3.3.3. Podmiot	16
3.3.4. Strona podmiotowa	16
3.4. Sutenerstwo	16
3.4.1. Przedmiot ochrony	16
3.4.2. Strona przedmiotowa.....	16
3.4.3. Podmiot	17
3.4.4. Strona podmiotowa	18
3.5. Typ kwalifikowany kuplerstwa, stręczycielstwa i sutenerstwa	18
4. Kodeks wykroczeń z 1971 r.	18
4.1. Wykroczenie z art. 142 k.w.	18
4.2. Znamiona.....	19
5. Regulacje podatkowe.....	20
6. Konkluzja	22
III. Prawo holenderskie	24
1. Uprzednie regulacje prawne	24
2. Przepisy związane z eksploatacją prostytucji w ramach handlu ludźmi ..	25
3. Regulacje o charakterze administracyjnoprawnym	28
4. Konkluzja	29
IV. Prawo niemieckie.....	30
1. Przepisy o okolicznościach w niemieckim kodeksie karnym.....	30
1.1. Eksploatacja prostytucji	30
1.2. Sutenerstwo	32
2. Prostitutionsgesetz.....	33
3. Konkluzja	35

V. Prawo rosyjskie	37
1. Przepisy o przestępstwach okołoprostytycyjnych w rosyjskim kodeksie karnym	37
1.1. Zmuszanie do prostytucji	37
1.2. Organizowanie prostytucji	39
2. Regulacje o charakterze administracyjnoprawnym	40
3. Konkluzja	41
VI. Prawo ukraińskie	42
1. Przepisy o przestępstwach okołoprostytycyjnych w ukraińskim kodeksie karnym	42
1.1. Prowadzenie domu publicznego i pośredniczenie w prostytucji	42
1.2. Zmuszanie do prostytucji i sutenerstwo	44
2. Regulacje o charakterze administracyjnoprawnym	45
3. Konkluzja	46
VII. Prawo szwedzkie.....	47
2. Przepisy o przestępstwach okołoprostytycyjnych w prawie szwedzkim	49
3. Konkluzja	50
VIII. Prawo irlandzkie.....	52
1. Przepisy o przestępstwie korzystania z usług prostytutki.....	52
2. Przepisy o przestępstwie narzucania się prostytutce w miejscu publicznym	53
3. Przepisy o przestępstwach okołoprostytycyjnych w prawie irlandzkim.....	54
3.1. Sutenerstwo i zmuszanie do prostytucji	54
3.2. Kuplerstwo i stręczycielstwo	55
3.3. Prowadzenie domu publicznego	56
4. Konkluzja	56
IX. Prawo łotewskie	58
1. Przepisy o przestępstwach okołoprostytycyjnych w prawie łotewskim	58
1.1. Prowadzenie domu publicznego	58
1.2. Stręczycielstwo i zmuszanie do prostytucji	59
1.3. Sutenerstwo	61
2. Regulacje o charakterze administracyjnoprawnym	62
3. Konkluzja	63
X. Prawo angielskie i walijskie.....	64
1. Przepisy o przestępstwach okołoprostytycyjnych w prawie angielsko-walijskim	64
1.1. Nagabywanie prostytutki.....	64
1.2. Korzystanie z prostytucji wymuszonej.....	65
1.3. Stręczycielstwo	66
1.4. Kontrolowanie cudzej prostytucji.....	67
1.5. Przepisy o przestępstwach związanych z prowadzeniem domu publicznego.....	68
2. Przepisy o przestępstwach związanych z prostytucją dziecięcą	69
3. Konkluzja	71
XI. Podsumowanie.....	73
Bibliografia.....	75

I. Wprowadzenie

1. Prostytycja jako zjawisko społeczno-prawne

Termin prostytycja wywodzi się od łacińskiego słowa *prostitutio*, które oznacza uprawianie nierządu. We współczesnych definicjach prostytycji eksponowane są najczęściej trzy kluczowe jej elementy, tj. świadczenie usług seksualnych, otrzymywana w zamian ekonomiczna gratyfikacja oraz brak zaangażowania uczuciowego¹. Także w niniejszej analizie prawnoporównawczej pojęcie prostytycji będzie używane właśnie jako określenie zjawiska polegającego na świadczeniu innym osobom usług seksualnych w zamian za ekonomiczne korzyści. Kwestia zaangażowania uczuciowego może być kluczowa przy badaniach socjologicznych czy kryminologicznych nad prostytycją. Na potrzeby analizy prawnej wydaje się mniej istotna, za to może mieć duże znaczenie przy formułowaniu wniosków *de lege ferenda*².

Prostytycja jest zjawiskiem występującym we wszystkich kulturach i we wszystkich warstwach społecznych. Pomimo tego dominujący jest pogląd klasyfikujący prostytycję jako pewną patologię społeczną³. Zwraca się uwagę nie tylko na duże koszty społeczne, ale i prawne, związane z prostytycją, przede wszystkim w postaci ryzyka kryminogennego i wiktymogennego⁴. W związku z tym, trudno określić prostytycję jako tzw. przestępstwo bez ofiar. Należy przy tym podkreślić, że w niektórych państwach (np. Rosja czy Ukraina) uprawianie prostytycji jest uznawane za wykroczenie o charakterze administracyjnym.

W wielu państwach penalizowane są natomiast tzw. czyny okołoprostytycyjne, tj. takie, które same w sobie nie polegają na uprawianiu prostytycji czy korzystaniu

¹ Zob. M. Antoniszyn, A. Marek, *Prostytycja w świetle badań kryminologicznych*, Warszawa 1985, s. 9–11.

² Por. K. Więckiewicz, *Polskie prawo karne wobec zjawiska prostytycji w świetle międzynarodowych standardów praw człowieka* [w:] *Prostytycja. Studium Zjawiska*, red. R. Kowalczyk, M. Leśniak, Kraków 2013, s. 240; M. Kotowska, *Problematyka eksploatacji prostytycji w świetle polskiego ustawodawstwa*, „*Studia Prawnoustrojowe*” 2013, nr 19, s. 53.

³ Zob. m.in. M. Kowalczyk-Jamnicka, *Społeczno-kulturowe uwarunkowania prostytycji w Polsce*, Bydgoszcz 1998, s. 8; M. Antoniszyn, A. Marek, *Prostytycja...*, s. 7.

⁴ Zob. B. Hołyst, *Kryminologia*, Warszawa 2001, s. 677.

z usług seksualnych oferowanych przez prostytutki, lecz związane są z prostytutką innej osoby przede wszystkim przez czerpanie z niej korzyści majątkowych. Do najczęściej penalizowanych czynów okołoprostytycyjnych należą sutenerstwo, stręczycielstwo, kuplerstwo i zmuszanie do uprawiania prostytutki.

Z prostytutką związany jest także niejednokrotnie handel ludźmi. Nie będzie on jednak przedmiotem analizy w niniejszym badaniu. Handel ludźmi obejmuje bowiem również takie zjawiska jak wykorzystywanie siły roboczej czy handel narządami ludzkimi. Nie jest więc *stricto* przestępstwem okołoprostytycyjnym i nie zawsze wiąże się z prostytutką i czerpaniem z niej korzyści majątkowych.

2. Modele prawnej regulacji prostytutki

Wyróżnić można pięć historycznie ukształtowanych modeli prawnej regulacji zjawiska prostytutki:

- 1) prohibicyjny,
- 2) reglamentacyjny,
- 3) neoreglamentacyjny,
- 4) abolicjonistyczny,
- 5) dekryminalizacyjny⁵.

W modelu prohibicyjnym, nazywanym też eksterminacyjnym, prostytutka jest przestępstwem, a więc osoby ją uprawiające podlegają karze. Model reglamentacyjny nie penalizuje prostytutki, lecz opiera się na ewidencjonowaniu prostytutek, najczęściej przez organy administracyjne lub policję. Wiąże się z koncesjonowaniem domów publicznych i prostytutce jako takiej. Model neoreglamentacyjny kładzie zaś nacisk na nadzór sanitarny wiążący się przede wszystkim z przymusowymi badaniami prostytutek, zakłada też zazwyczaj penalizację prowadzenia domów publicznych. Wreszcie model abolicjonistyczny odrzuca represję i reglamentację, zakładając, że podejmowane działania prawne powinny być skierowane przeciwko prostytutce, a nie prostytutkom. W związku z tym postuluje się przede wszystkim podejmowanie działań profilaktycznych

⁵ Zob. J. Warylewski, *Prostytucja (art. 203 i 204 KK)* [w:] *System Prawa Karnego*, t. 10, *Przestępstwa przeciwko dobrom indywidualnym*, red. J. Warylewski, Warszawa 2016, s. 921; J. Janikowski, *Wykroczenie proponowania czynu nielegalnego*, „Prokuratura i Prawo” 2017, nr 4, s. 110–111.

i resocjalizacyjno-wychowawczych. Najnowszym z wyróżnianych modeli jest model dekryminalizacyjny, zakładający nie tylko pełną legalność prostytucji, lecz również depenalizację tzw. czynów okołoprostytucyjnych, w tym także tych polegających na czerpaniu korzyści z czyjejs prostytucji⁶. Ponadto, o ile model abolicjonistyczny wstrzymując się od represjonowania samej prostytucji, nie akceptuje jej jako pełnoprawnej działalności gospodarczej czy zawodowej, o tyle w modelu dekryminalizacyjnym następuje usankcjonowanie prostytucji w prawie cywilnym, prawie pracy czy prawie podatkowym⁷.

W dokonanej w niniejszym raporcie analizie prawno porównawczej przedstawione zostaną przykłady ustawodawstw państw obcych, będących egzemplifikacją wyżej wymienionych modeli.

3. Zakres analizy prawno porównawczej

Jak już wyżej zasygnalizowano, przedmiotem analizy będzie zjawisko prostytucji i czerpania z niej korzyści majątkowych, a więc szereg tzw. czynów okołoprostytucyjnych. Zbadane zostaną też jednak regulacje pozaprawne dotyczące prostytucji, w szczególności w zakresie jej koncesjonowania, opodatkowania czy uregulowania na gruncie prawa cywilnego. Polskie rozwiązania prawne w zakresie prostytucji zostaną zestawione z prawami holenderskim, niemieckim, rosyjskim, ukraińskim, szwedzkim, irlandzkim, łotewskim oraz angielskim i walijskim.

Taki wybór rozwiązań prawnych funkcjonujących w poszczególnych państwach podyktowany był przede wszystkim dążeniem do zobrazowania wyżej wspomnianych modelowych regulacji w przedmiocie prostytucji, tj. prohibicyjnego, reglamentacyjnego, neoreglamentacyjnego, abolicjonistycznego i dekryminalizacyjnego.

⁶ Zob. J. Warylewski, *Prostytucja...*, s. 922.

⁷ Zob. A. Mathieson, *Prostitution policy: legalization, decriminalization and the nordic model*, „Seattle Journal for Social Justice” 2015, nr 2, s. 378–379, <http://digitalcommons.law.seattleu.edu/sjsj/vol14/iss2/10/> (dostęp dnia 20 czerwca 2017 r.).

4. Kluczowe regulacje o charakterze międzynarodowym

Jedną z podstawowych regulacji międzynarodowych dotyczących prostytucji jest Konwencja ONZ w sprawie zwalczania handlu ludźmi i eksploatacji prostytucji z dnia 21 marca 1950 r.⁸ We wstępie do przedmiotowej konwencji wskazano, że prostytucja i towarzyszące jej zło – handel ludźmi w celach prostytucji, są sprzeczne z godnością i wartością człowieka oraz zagrażają dobru jednostki, rodziny i społeczeństwa. Artykuł 1 konwencji zakłada penalizację w ustawodawstwie państw ratyfikujących czynów polegających na dostarczaniu, zwabianiu lub uprowadzaniu w celach prostytucji innej osoby, nawet za jej zgodą oraz czynów polegających na eksploatacji prostytucji innej osoby, nawet za jej zgodą. Artykuł 2 zaś przewiduje penalizację utrzymywania lub prowadzenia bądź świadomego finansowania domu publicznego, jak również udział w jego finansowaniu. Penalizacja ma w myśl tego przepisu obejmować także świadome wynajmowanie komuś lub odnajmowanie od kogoś budynku bądź innych pomieszczeń dla celów prostytucji innych osób. Polska podpisała tę konwencję w 1952 r.

Zwrócić też należy uwagę na Konwencję w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet przyjętą przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 18 grudnia 1979 r.⁹ W art. 5 tego dokumentu wskazano, że państwa będące stronami konwencji podejmą wszelkie stosowne kroki, w tym również ustawodawcze, w celu położenia kresu wszelkim formom handlu kobietami oraz ciągnięciu zysków z prostytucji kobiet.

Odzwierciedleniem potrzeby prawnomiędzynarodowej penalizacji prostytucji są również postanowienia Rzymskiego Statutu Międzynarodowego Trybunału Karnego sporządzonego w Rzymie w dniu 17 lipca 1998 r.¹⁰ W dokumencie tym przymusowa prostytucja została włączona do definicji zbrodni przeciwko ludzkości (art. 7 ust. 1 lit. g statutu) i zbrodni wojennych (art. 8 ust. 2 lit. b pkt xxii i art. 8 ust. 2 lit. e pkt vi statutu).

⁸ Dz.U. z 1952 r. Nr 41, poz. 278.

⁹ Dz.U. z 1982 r. Nr 10, poz. 71.

¹⁰ Dz.U. z 2003 r. Nr 78, poz. 708.

II. Prawo polskie

1. Kodeks karny z 1932 r.

Uchwalony w 1932 r. Kodeks karny¹¹ nie penalizował prostytucji jako takiej. W rozdziale XXXII, zatytułowanym „nierząd”, jako przestępstwo stypizowano jednak prostytucję homoseksualną. Zgodnie z art. 207 k.k. z 1932 r. karalne było ofiarowywanie się z chęci zysku osobie tej samej płci do czynu nierządno¹². Przepis ten penalizował zatem nie tylko obcowanie płciowe między osobami tej samej płci, jeśli podjęte ono zostało „z chęci zysku”, lecz również samo „ofiarowanie się” do takiej czynności. Jak wskazywał J. Makarewicz, o chęci zysku po stronie sprawcy powinno świadczyć podanie przez niego warunków finansowych dopuszczenia się czynu nierządno lub domaganie się, względnie przyjęcie, zapłaty¹³. Komisja kodyfikacyjna uzasadniając penalizację prostytucji homoseksualnej, wskazała, że jest to anormalny czyn nierządny.

W art. 208 k.k. z 1932 r. stypizowano kuplerstwo. Zgodnie z tym przepisem kuplerstwo polegało na ułatwianiu cudzego nierządu z chęci zysku¹⁴. Chęć zysku, pojawiająca się zresztą też na gruncie przestępstwa z art. 207 k.k. z 1932 r., wiązana była z konkretną pobudką sprawcy i przesądzała ograniczenie kształtu strony podmiotowej przy przestępstwach z art. 207 i 208 k.k. z 1932 r. do zamiaru bezpośredniego. Chęć zysku wchodząca w skład znamion przedmiotowych przestępstw nie musiała przy tym oznaczać faktycznego czerpania zysków. Wystarczająca była sama pobudka sprawcy.

Kolejny z przepisów Kodeksu karnego z 1932 r. penalizował sutenerstwo. Stosownie do art. 209 k.k. z 1932 r. sutenerstwa dopuszczał się ten, kto czerpał zyski z cudzego

¹¹ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. – Kodeks karny (Dz.U. Nr 60, poz. 571) – dalej jako: k.k. z 1932 r..

¹² Art. 207 k.k. z 1932 r. brzmiał następująco: „Kto z chęci zysku ofiarowuje się osobie tej samej płci do czynu nierządno, podlega karze więzienia do lat 3”.

¹³ J. Makarewicz [w:] *Kodeks karny z komentarzem*, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, Lublin 2012, s. 491.

¹⁴ Zgodnie z art. 208 k.k. z 1932 r.: „Kto z chęci zysku ułatwia cudzy nierząd, podlega karze więzienia do 5 lat”.

nierządu¹⁵. Dla realizacji znamion tego przestępstwa nieistotna pozostawała zatem pobudka sprawcy. Faktyczne czerpanie zysków zostało w art. 209 k.k. z 1932 r. włączone w skład znamion strony przedmiotowej i jako takie było konieczne do jego dokonania.

W Kodeksie karnym z 1932 r. zdecydowano się również na penalizowanie stręczycielstwa. Przestępstwo to zostało stypizowane w art. 210 k.k. z 1932 r., zgodnie z którym znamiona sutenerstwa wyczerpywało nakłanianie innej osoby do zawodowego oddawania się nierządowi¹⁶. Na podkreślenie zasługuje wymóg, by nakłanianie dotyczyło zawodowego uprawiania nierządu. Ze znamienia tego wywodzono konieczność wielokrotności czynów nierządnych osoby nakłanianej oraz uczynienie sobie przez nią z nierządu źródła dochodów¹⁷. Chęć zysku oraz faktyczne ich czerpanie pozostawały w świetle art. 210 k.k. z 1932 r. bez znaczenia dla faktu realizacji znamion przestępstwa stręczycielstwa.

Całość karnoprawnych regulacji dotyczących przestępstw okołoprostytycyjnych dopełniał art. 211 k.k. z 1932 r. penalizujący handel żywym towarem. Ponadto, w art. 212 k.k. z 1932 r. uregulowano swoisty typ kwalifikowany przestępstw z art. 208–211 k.k. z 1932 r., przewidując za dopuszczenie się tych przestępstw wobec własnej żony, dziecka, pasierba, wnuka, osoby oddanej pod nadzór, w opiekę lub na wychowanie, albo względem nieletniego poniżej lat 21, karę nie mniejszą niż 3 lata więzienia.

2. Kodeks karny z 1969 r.

Kodeks karny z 1969 r.¹⁸ w stosunku do swojego poprzednika znacznie ograniczył zakres przestępstw okołoprostytycyjnych. Korespondowało to zresztą z założeniami podpisanej przez Polskę Konwencji z dnia 21 marca 1950 r. w sprawie zwalczania

¹⁵ Zgodnie z art. 209 k.k. z 1932 r.: „Kto czerpie z cudzego nierządu zyski, podlega karze więzienia do lat 5”.

¹⁶ Zgodnie z art. 210 k.k. z 1932 r.: „Kto nakłania inną osobę do zawodowego oddawania się nierządowi, podlega karze więzienia do 5 lat i grzywny”.

¹⁷ Zob. J. Makarewicz [w:] *Kodeks...*, s. 494.

¹⁸ Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. – Kodeks karny (Dz.U. Nr 13, poz. 94).

handlu ludźmi i eksploatacji prostytutki, której przyjęcie wiąże się z początkiem systemu abolicyjnego w Polsce¹⁹.

W ustawie karnej z 1969 r. przestępstwom okołoprostytycyjnym poświęcono jedynie jeden artykuł, w rozdziale XXIII, zatytułowanym „Przestępstwa przeciwko obyczajności”, stypizowano stręczycielstwo (art. 174 § 1) oraz sutenerstwo i kuplerstwo (art. 174 § 2). Znamiona stręczycielstwa wyczerpywało nakłanianie innej osoby do uprawiania nierządu. Sutenerstwo polegało natomiast na czerpaniu korzyści majątkowych z cudzego nierządu, kuplerstwo zaś na ułatwianiu cudzego nierządu w celu osiągnięcia korzyści majątkowej²⁰.

Jak wskazywano w doktrynie prawa karnego, dobrem chronionym we wszystkich trzech wymienionych typach czynu zabronionego była obyczajność stosunków seksualnych²¹. Stypizowanie stręczycielstwa i kuplerstwa za pomocą znamion czynnościowych „nakłania” i „ułatwia” powodowało określanie ich jako podżegania i pomocnictwa *sui generis* do czynu niebędącego czynem zabronionym²². Znamię korzyści majątkowej typizującej przestępstwa sutenerstwa i kuplerstwa rozumiano zgodnie z definicją legalną z art. 120 § 3 k.k. z 1969 r. jako korzyść zarówno dla sprawcy, jak i kogoś innego.

Strona podmiotowa przestępstw okołoprostytycyjnych była w Kodeksie karnym z 1969 r., podobnie jak w Kodeksie karnym z 1932 r., ograniczona do umyślności. Kuplerstwo zostało ponadto stypizowane jako tzw. przestępstwo kierunkowe, znamienne celem, mogło być zatem popełnione jedynie w zamiarze bezpośrednim. Do zamiaru bezpośredniego, w analogii do podżegania, ograniczano też możliwy kształt strony podmiotowej stręczycielstwa. W przypadku sutenerstwa możliwe było także dopuszczenie się go w zamiarze quasi-ewentualnym, przede wszystkim w sytuacji niepewności sprawcy co do źródła pochodzenia pieniędzy²³.

¹⁹ M. Antoniszyn, A. Marek, *Prostytucja...*, s. 38.

²⁰ Art. 174 § 1 k.k. z 1969 r. przyjął następujące brzmienie: „Kto nakłania inną osobę do uprawiania nierządu, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.”. Zgodnie z § 2 tego przepisu „Tej samej karze podlega, kto czerpie korzyści majątkowe z cudzego nierządu albo w celu osiągnięcia korzyści majątkowej ułatwia cudzy nierząd”.

²¹ Zob. I. Andrejew, W. Świda, W. Wolter, *Kodeks karny z komentarzem*, Warszawa 1973, s. 514.

²² Zob. I. Andrejew, W. Świda, W. Wolter, *Kodeks...*, s. 514.

²³ Zob. I. Andrejew, W. Świda, W. Wolter, *Kodeks...*, s. 514–515.

3. Kodeks karny z 1997 r.

Obecnie obowiązujący Kodeks karny z 1997 r.²⁴, w myśl założeń modelu abolicjonistycznego, nie penalizuje prostytucji jako takiej. Przewiduje natomiast karalność czynów związanych w jakiś sposób, głównie przez czerpanie korzyści majątkowych, z cudzą prostytucją. W rozdziale XXV k.k., zawierającym przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności, spenalizowane zostały w art. 204 sutenerstwo, stręczycielstwo i kuplerstwo. W art. 203 k.k. uregulowano zaś niewystępujące w poprzednich polskich kodeksach karnych przestępstwo zmuszania do prostytucji.

Do 2010 r. art. 204 k.k. zawierał również § 4 przewidujący karalność czynu polegającego na zwabianiu lub uprowadzaniu innej osoby w celu uprawiania przez nią prostytucji za granicą. Przepis ten został uchylony ustawą z dnia 20 maja 2010 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy o Policji, ustawy – Przepisy wprowadzające Kodeks karny oraz ustawy – Kodeks postępowania karnego²⁵. Ustawą tą dodano jednocześnie do art. 115 k.k. § 22 definiujący handel ludźmi, włączając w jego zakres handel ludźmi w celu wykorzystania w prostytucji. Przedmiotową ustawą stypizowano ponadto w art. 189a k.k. przestępstwo polegające na handlu ludźmi.

3.1. Zmuszanie do prostytucji

Zgodnie z art. 203 k.k., kto przemocą, groźbą bezprawną, podstępem lub wykorzystując stosunek zależności lub krytyczne położenie, doprowadza inną osobę do uprawiania prostytucji, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10. Przepis ten, jak już wyżej wspomniano, nie miał swojego odpowiednika w poprzednich kodeksach karnych. Jest więc swoistym novum wprowadzonym przez obecnie obowiązującą ustawę.

²⁴ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2016 r. poz. 1137 ze zm.) – dalej jako „k.k.”.

²⁵ Dz.U. Nr 98, poz. 626.

3.1.1. Przedmiot ochrony

Większość przedstawicieli doktryny prawa karnego stoi na stanowisku, że przedmiotem ochrony przestępstwa polegającego na zmuszaniu innej osoby do prostytucji jest wolność seksualna²⁶. Zasadnie jednak wskazuje B. Błońska, że przedmiotem ochrony przy przestępstwie z art. 203 k.k. jest również godność osoby doprowadzanej do uprawiania prostytucji²⁷.

3.1.2. Strona przedmiotowa

Sprawca czynu z art. 203 k.k. ma doprowadzić inną osobę do uprawiania prostytucji. Pojęcie prostytucji zostało już zdefiniowane we wprowadzeniu do niniejszej analizy i tak też powinno być rozumiane na gruncie przedmiotowego przepisu. W tym miejscu zwrócić należy jednak uwagę na posłużenie się przez ustawodawcę pojęciem „uprawiania prostytucji”. Sformułowanie to zdaje się przesądzać konieczność powtarzalnego charakteru prostytuowania się osoby pokrzywdzonej czynem z art. 203 k.k.²⁸

Doprowadzenie do uprawiania prostytucji, o którym mowa w art. 203 k.k., ma nastąpić z użyciem przemocy, groźby bezprawnej, podstępu lub z wykorzystaniem stosunku zależności lub krytycznego położenia. Pojęcia „przemoc”, „groźba bezprawna” i „podstęp” pojawiają się również w opisie strony przedmiotowej przestępstwa zgwałcenia z art. 197 k.k. Powinny być one na gruncie obu przepisów rozumiane tożsamo.

Przemoc określa się jako oddziaływanie siłą fizyczną na osobę albo na rzecz w celu przymuszenia osoby do określonego zachowania. W wypadku przestępstwa z art. 203 k.k. przemoc może być zatem nakierowana na ciało pokrzywdzonego, ciało innej osoby albo na rzecz. Podkreślić przy tym trzeba, że aby dane użycie siły

²⁶ Zob. J. Warylewski, *Prostytucja...*, s. 927.

²⁷ B. Błońska, *Zagadnienie przedmiotu ochrony prawnokarnej w przypadku przestępstw eksploatacji prostytucji*, „*Studia Iuridica*” 2006, nr 46, s. 57

²⁸ Zob. M. Bielski [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2, *Komentarz do art. 117–277 k.k.*, red. A. Zoll, Warszawa 2013, s. 851.

fizycznej uznać za przemoc, powinna być ona wystarczająca do przełamania oporu (sprzeciwu) ofiary²⁹.

Groźba bezprawna została określona przez ustawodawcę za pomocą definicji legalnej zawartej w art. 115 § 12 k.k. Zgodnie z tym przepisem groźbą bezprawną jest zarówno groźba, o której mowa w art. 190 k.k., jak i groźba spowodowania postępowania karnego lub rozgłoszenia wiadomości uwłaczającej czci zagrożonego lub jego osoby najbliższej. Nie stanowi groźby zapowiedź spowodowania postępowania karnego, jeżeli ma ona jedynie na celu ochronę prawa naruszonego przestępstwem. Groźba, o której mowa w art. 190 k.k., to tzw. groźba karalna polegająca na groźeniu innej osobie popełnieniem przestępstwa na jej szkodę lub szkodę osoby najbliższej, jeżeli groźba wzbudza w zagrożonym uzasadnioną obawę, że będzie spełniona. Groźba jako znamię dopuszczenia się czynu zabronionego z art. 203 k.k. powinna być zatem rozumiana jako pewna forma nacisku na procesy decyzyjne ofiary poprzez groźenie jej popełnieniem przestępstwa na jej szkodę lub osoby jej najbliższej, spowodowaniem postępowania karnego, rozgłoszeniem wiadomości uwłaczającej czci ofiary lub osoby jej najbliższej. Dodatkowo, sformułowana groźba musi wzbudzać u pokrzywdzonego uzasadnioną obawę, że zostanie spełniona.

Podstęp natomiast należy rozumieć jako wprowadzenie ofiary w błąd lub wykorzystanie jej błędu i tym samym wpłynięcie na jej procesy decyzyjne³⁰.

Pozostałe dwa sposoby działania sprawcy doprowadzającego inną osobę do uprawiania prostytucji to wykorzystanie stosunku zależności lub krytycznego położenia. Taki sposób działania sprawcy został przewidziany również w typizacji tzw. przestępstwa nadużycia zależności, tj. czynu z art. 199 k.k. Przez stosunek zależności należy rozumieć prawne lub faktyczne podporządkowanie lub uzależnienie jednej osoby względem drugiej, z czym wiąże się możliwość wywierania wpływu na sytuację osobistą, zawodową, prawną, finansową czy w ogóle życiową osoby zależnej. W nauce prawa karnego dominujące jest szerokie ujmowanie stosunku zależności i przyjmowanie, że może on mieć charakter zarówno formalny,

²⁹ Zob. M. Bielski [w:] *Kodeks...*, s. 705.

³⁰ Zob. M. Bielski [w:] *Kodeks...*, s. 708.

jak i nieformalny, oraz stały lub przejściowy³¹. O wykorzystaniu stosunku zależności można mówić wówczas, gdy sprawca używa stosunku zależności do wywierania nacisku na osobę pokrzywdzoną i jej procesy decyzyjne. Na gruncie przestępstwa z art. 203 k.k. będzie to doprowadzenie do decyzji o uprawianiu prostytucji.

Mianem krytycznego położenia określa się stan, w którym dobra prawne ofiary znajdują się w stanie niebezpieczeństwa, przy czym stan ten jest w pewien sposób zależny od sprawcy, np. jest on w stanie go uchylić. O wykorzystaniu krytycznego położenia, podobnie jak o wykorzystaniu stosunku zależności, można mówić wówczas, gdy osoba pokrzywdzona podejmuje się uprawiania prostytucji ze względu na możliwość ingerencji sprawcy w jej krytyczne położenie.

Analizując znamię czynnościowe przestępstwa z art. 203 k.k., podkreślić trzeba, że doprowadzenie do uprawiania prostytucji oznacza nie tylko zmuszanie do rozpoczęcia prostytuowania się, lecz obejmuje także przypadki polegające na zmuszaniu do kontynuowania uprawianej uprzednio przez osobę pokrzywdzoną prostytucji.

Czyn z art. 203 k.k. jest przestępstwem skutkowym. Skutkiem realizacji omówionego wyżej znamienia czynnościowego jest podjęcie się przez osobę pokrzywdzoną uprawiania prostytucji.

3.1.3. Podmiot

Zmuszanie do prostytucji jest przestępstwem powszechnym. Jego podmiotem, co do zasady, może być każdy. Swoisty wyjątek stanowi tu zmuszanie do prostytucji poprzez wykorzystanie stosunku zależności. Czynu z art. 203 k.k. w takiej postaci może bowiem dopuścić się jedynie sprawca, od którego osoba pokrzywdzona pozostaje rzeczywiście w jakiś sposób uzależniona. W tym jednym przypadku przestępstwo z art. 203 k.k. będzie przestępstwem indywidualnym³².

³¹ Zob. M. Bielski [w:] *Kodeks...*, s. 756.

³² Zob. J. Warylewski, *Prostytucja...*, s. 934.

3.1.4. Strona podmiotowa

Przestępstwo zmuszania do prostytucji zostało stypizowane jako czyn umyślny. Przy czym możliwy kształt jego strony podmiotowej ograniczony jest do zamiaru bezpośredniego. Zachowania się sprawcy ukierunkowane jest bowiem na osiągnięcie celu w postaci doprowadzenia ofiary do uprawiania prostytucji. O zamiarze bezpośrednim zdaje się też przesądzać zawarty w art. 203 k.k. katalog środków, jakimi ma się posłużyć sprawca³³.

3.2. Stręczycielstwo

Stręczycielstwo zostało uregulowane w obowiązującym Kodeksie karnym w art. 204 § 1 Zgodnie z tym przepisem, kto w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, nakłania inną osobę do uprawiania prostytucji, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. Obecne uregulowanie przestępstwa stręczycielstwa różni się więc w pewnym stopniu od tego funkcjonującego na gruncie Kodeksu karnego z 1969 r. Zgodnie z obowiązującym Kodeksem karnym nie każde nakłanianie do prostytucji jest czynem zabronionym. Penalizowane jest jedynie nakłanianie podjęte w celu osiągnięcia korzyści majątkowej.

3.2.1. Przedmiot ochrony

Jako indywidualny przedmiot ochrony przestępstwa stręczycielstwa wskazuje się obyczajność. Czerpanie korzyści majątkowej z cudzej prostytucji jest z pewnością sprzeczne z akceptowanymi społecznie wzorcami postępowania w sferze życia seksualnego³⁴. Ponadto, podobnie jak w przypadku przestępstwa zmuszania do prostytucji, należałoby uznać, że przedmiotem ochrony przy przestępstwie stręczycielstwa jest także godność ludzka³⁵.

³³ Zob. J. Warylewski, *Prostytucja...*, s. 935.

³⁴ Zob. M. Bielski [w:] *Kodeks...*, s. 857.

³⁵ Zob. B. Błońska, *Zagadnienie...*, s. 51 i n.

3.2.2. Strona przedmiotowa

Stronę przedmiotową przestępstwa stręczycielstwa wyczerpuje nakłanianie innej osoby do uprawiania prostytucji, przy czym nakłanianie to musi następować w celu osiągnięcia korzyści majątkowej.

Pojęcie uprawiania prostytucji powinno być rozumiane analogicznie do przestępstwa zmuszania do prostytucji, tj. jako powtarzalne świadczenie innym osobom usług seksualnych w zamian za ekonomiczne korzyści.

Nakłanianie do uprawiania prostytucji będące znamieniem czynnościowym przestępstwa z art. 204 § 1 k.k. jest przykładem podżegania do czynu niekaralnego³⁶. Prostytucja w polskim porządku prawnym, w myśl modelu abolicyjnego nie jest karalna. Penalizowane jest natomiast nakłanianie do jej uprawiania. Nakłanianie powinno być rozumiane analogicznie do podżegania stypizowanego w art. 18 § 2 k.k., tj. jako działanie zmierzające do wywołania u nakłanianego określonego zamiaru, w przypadku przestępstwa stręczycielstwa – zamiaru rozpoczęcia uprawiania prostytucji względnie kontynuowania takiego procederu.

Nakłanianie do uprawiania prostytucji jest podejmowane w celu osiągnięcia korzyści majątkowej. Pojęcie korzyści majątkowej, podobnie jak na gruncie Kodeksu karnego z 1969 r., zostało wyjaśnione przez ustawodawcę w definicji legalnej. Zgodnie z art. 115 § 4 k.k. korzyścią majątkową jest korzyść zarówno dla siebie, jak i dla kogo innego. Przy czym za korzyść majątkową należy uznawać zarówno przysporzenie majątkowe zwiększające aktywa, jak i zmniejszające pasywa.

Rozstrzygnięcie kwestii materialnego bądź formalnego charakteru przestępstwa stręczycielstwa uzależnione jest od przyjętego poglądu co do skutkowego albo bezskutkowego charakteru podżegania. Wydaje się, że ze względu na problematykę ewentualnej akcesoryjności podżegania zasadne jest opowiedzenie się za formalnym, tj. bezskutkowym, charakterem podżegania³⁷.

³⁶ Analogicznie skonstruowane zostało przestępstwo namowy lub pomocy do samobójstwa (art. 151 k.k.).

³⁷ Zob. Ł. Pohl, *Prawo karne. Wykład części ogólnej*, Warszawa 2015, s. 166.

3.2.3. Podmiot

Stręczycielstwo jest powszechnym typem czynu zabronionego. Jego sprawcą może być, co do zasady, każda osoba.

3.2.4. Strona podmiotowa

Przestępstwa stręczycielstwa można się dopuścić wyłącznie umyślnie i to jedynie w zamiarze bezpośrednim. Wynika to z kierunkowego charakteru tego przestępstwa. Ustawodawca w art. 204 § 1 k.k. wprost zadekretował cel, w jakim ma działać sprawca, ma to być osiągnięcie korzyści majątkowej.

3.3. Kuplerstwo

Kuplerstwo jest drugim obok stręczycielstwa przestępstwem okołoprostytycyjnym stypizowanym w art. 204 § 1 k.k. Jego znamiona wyczerpuje ułatwianie innej osobie uprawiania prostytucji, podobnie jak w przypadku stręczycielstwa, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej. Sankcja jest również analogiczna do tej przewidzianej za stręczycielstwo. Sprawca podlega bowiem karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

3.3.1. Przedmiot ochrony

Za indywidualny przedmiot ochrony przestępstwa kuplerstwa, podobnie jak w przypadku stręczycielstwa, należy uznać obyczajność w sferze życia seksualnego oraz godność ludzką.

3.3.2. Strona przedmiotowa

Stronę przedmiotową przestępstwa kuplerstwa wyczerpuje ułatwianie innej osobie uprawiania prostytucji. Ułatwianie to musi następować w celu osiągnięcia korzyści majątkowej.

Znamię uprawiania prostytucji jest tożsame dla przestępstw stręczycielstwa i sutenerstwa. Powinno być zatem rozumiane na gruncie tych dwóch przestępstw identycznie.

Ułatwianie uprawiania prostytucji będące znamieniem czynnościowym przestępstwa z art. 204 § 1 k.k. jest decydujące dla skonstruowania w tym przepisie pomocnictwa *sui generis*. Pomocnictwo do prostytucji jest bowiem przykładem pomocnictwa do czynu niekaralnego. Znamię czynności sprawczej, tj. „ułatwianie”, trzeba interpretować odpowiednio do pomocnictwa stypizowanego w art. 18 § 3 k.k. Powinno to być zatem zachowanie obiektywnie umożliwiające lub upraszczające innej osobie uprawianie prostytucji³⁸. Ułatwienie może mieć charakter fizyczny lub psychiczny.

Problematyczna może się wydawać kwestia możliwości dopuszczenia się kuplerstwa przez zaniechanie. W art. 18 § 3 k.k. możliwość taka została wprost przewidziana przez ustawodawcę co do przestępstwa pomocnictwa. Słusznie jednak wskazuje się w doktrynie prawa karnego, że przepis ten nie może stanowić podstawy odpowiedzialności za kuplerstwo czy stręczycielstwo przez zaniechanie. W art. 18 § 3 k.k. jest bowiem mowa o mającym spoczywać na sprawcy obowiązku niedopuszczenia do popełnienia czynu zabronionego. Tymczasem, jak już kilkakrotnie wyżej podkreślano, prostytucja w polskim prawie karnym nie jest czynem zabronionym³⁹. Wydaje się jednak, że nie ma przeszkód, by dopuścić możliwość odpowiedzialności za kuplerstwo przez zaniechanie na podstawie regulacji art. 204 § 1 k.k. Słusznie zauważa bowiem M. Bielski, że znamię czynnościowe „ułatwia” obejmuje zachowania zarówno czynne, jak i bierne⁴⁰.

Ułatwienie uprawiania prostytucji musi być podejmowane w celu osiągnięcia korzyści majątkowej. Pojęcie korzyści majątkowej należy oczywiście rozumieć identycznie jak na gruncie przestępstwa stręczycielstwa.

Rozstrzygnięcie kwestii materialnego bądź formalnego charakteru przestępstwa kuplerstwa powinno zostać dokonane z analogicznych względów jak przy

³⁸ Zob. Ł. Pohl, *Prawo...*, s. 860.

³⁹ Zob. Ł. Pohl, *Prawo...*, s. 861.

⁴⁰ Ł. Pohl, *Prawo...*, s. 861.

przestępstwie stręczycielstwa. Mianowicie dążenie do uniknięcia akcesoryjności pomocnictwa przemawia za przyjęciem jego bezskutkowego charakteru.

3.3.3. Podmiot

Kuplerstwo, podobnie jak stręczycielstwo, jest powszechnym typem czynu zabronionego. Jego sprawcą może być każda osoba.

3.3.4. Strona podmiotowa

Przestępstwa kuplerstwa, podobnie jak stręczycielstwa, można się dopuścić wyłącznie umyślnie i to jedynie w zamiarze bezpośrednim. Cel osiągnięcia korzyści majątkowej, o którym mowa w art. 204 § 1 k.k., w jakim ma działać sprawca, odnosi się bowiem zarówno do nakłaniania do uprawiania prostytucji, jak i ułatwiania jej uprawiania.

3.4. Sutenerstwo

Sutenerstwo zostało stypizowane w art. 204 § 2 kk. jako trzecie przestępstwo okołoprostytucyjne. Zgodnie z tym przepisem znamiona sutenerstwa realizuje sprawca czerpiący korzyści majątkowe z uprawiania prostytucji przez inną osobę. Zagrożenie sankcją karną jest identyczne jak w przypadku stręczycielstwa i kuplerstwa. Jest to kara pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

3.4.1. Przedmiot ochrony

Za indywidualny przedmiot ochrony przestępstwa sutenerstwa, podobnie jak w przypadku stręczycielstwa i kuplerstwa, należy uznać obyczajność w sferze życia seksualnego oraz godność ludzką.

3.4.2. Strona przedmiotowa

Znamiona strony przedmiotowej przestępstwa sutenerstwa realizują się w czerpaniu korzyści majątkowej z uprawiania prostytucji przez inną osobę. Znamie uprawiania prostytucji jest tożsame jak przy przestępstwach stręczycielstwa i sutenerstwa.

Znamieniem czynnościowym przestępstwa z art. 204 § 2 k.k. jest czerpanie korzyści majątkowych. Liczba mnoga użyta przez ustawodawcę dla sformułowania tego znamienia wskazuje, że sutenerstwo stypizowane zostało jako przestępstwo wieloczynowe. Aby mówić o dokonaniu czynu z art. 204 § 2 k.k., sprawca musi zatem uzyskać korzyść majątkową z cudzej prostytutki co najmniej dwukrotnie. Dla realizacji znamion sutenerstwa wystarczające będzie też jednak jednorazowe uzyskanie korzyści majątkowej z prostytutki co najmniej dwóch osób⁴¹.

Podkreślić trzeba konieczność pochodzenia korzyści majątkowych sutenera bezpośrednio z procederu prostytutki oraz konieczność braku po stronie sutenera zachowań polegających na ułatwianiu uprawiania prostytutki lub nakłanianiu do jej uprawiania. Wówczas bowiem korzyści majątkowe zachodzące po stronie sprawcy nie decydowałyby o realizacji przez niego przestępstwa sutenerstwa, ale byłyby wpisane w realizację znamion stręczycielstwa lub kuplerstwa i przyświecający sprawcy cel osiągnięcia korzyści majątkowej.

Zwrócić też należy uwagę, że pojęcie korzyści majątkowych przy przestępstwie sutenerstwa stanowi znamię strony przedmiotowej. Decyduje o sensie czynności sprawczej. Nie kreuje zaś, jak ma to miejsce w przypadku stręczycielstwa i kuplerstwa, kształtu strony podmiotowej. Osiągnięcie korzyści majątkowej jest przy przestępstwie sutenerstwa istotą działania sprawcy, a nie tylko jego celem.

Z tego też względu przestępstwo sutenerstwa należałoby uznać za skutkowy typ czynu zabronionego, który zostaje dokonany dopiero z chwilą osiągnięcia przez sprawcę przynajmniej dwukrotnie korzyści majątkowej z uprawiania prostytutki przez inną osobę.

3.4.3. Podmiot

Sutenerstwo jest powszechnym typem czynu zabronionego. Jego sprawcą może być każda osoba.

⁴¹ Zob. Ł. Pohl, *Prawo...*, s. 862.

3.4.4. Strona podmiotowa

Przestępstwa sutenerstwa można się dopuścić wyłącznie umyślnie, w odróżnieniu jednak od stręczycielstwa i kuplerstwa, w obu odmianach zamiaru, tj. zarówno z zamiarem bezpośrednim, jak i ewentualnym. Cel działania sprawcy nie został bowiem w art. 204 § 2 k.k. wprost określony. Nie należy zatem sutenerstwa uznawać za przestępstwo kierunkowe. Odnotować jednak należy pogląd, wskazujący, że kierunkowość działania sprawcy wynikać może ze znamienia czynnościowego „czerpie”⁴². Wydaje się jednak, że czynność polegająca na czerpaniu korzyści majątkowych jest opisem pewnego stanu, który niekoniecznie musi być celem zachowania sprawcy.

3.5. Typ kwalifikowany kuplerstwa, stręczycielstwa i sutenerstwa

W art. 204 § 3 k.k. przewidziano typ kwalifikowany przestępstw uregulowanych w tym artykule, tj. kuplerstwa, stręczycielstwa i sutenerstwa. Zgodnie z treścią art. 204 § 3 k.k., jeżeli osobą pokrzywdzoną kuplerstwem, stręczycielstwem lub sutenerstwem jest małoletni, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

Przepis ten zwiększa zatem zarówno dolną, jak i górną granicę kary przewidzianej za penalizowane w art. 204 § 1 i 2 k.k. czyny w przypadku dokonania ich na szkodę osoby małoletniej.

4. Kodeks wykroczeń z 1971 r.

4.1. Wykroczenie z art. 142 k.w.

W Kodeksie wykroczeń z dnia 20 maja 1971 r.⁴³ w rozdziale XVI dotyczącym wykroczeń przeciwko obyczajności publicznej w art. 142 stypizowano wykroczenie polegające na proponowaniu czynu nierządnego, czyli tzw. *racolage*. Zgodnie z art. 142 k.w., kto natarczywie, narzucając się lub w inny naruszający porządek publiczny sposób, proponuje innej osobie dokonanie z nią czynu nierządnego, mając

⁴² Zob. Ł. Pohl, *Prawo...*, s. 866.

⁴³ Dz.U. z 2015 r. poz. 1094 ze zm. – dalej „k.w.”.

na celu uzyskanie korzyści materialnej, podlega karze aresztu, ograniczenia wolności albo grzywny.

4.2. Znamiona

Przedmiotem ochrony wykroczenia z art. 142 k.w., podobnie jak przy wszystkich czynach z rozdziału XVI Kodeksu wykroczeń, jest obyczajność publiczna. Obyczajność tę definiuje się jako podstawowe moralne zasady współżycia społecznego w zakresie przeżyć, kontaktów i związków seksualnych⁴⁴. Wskazuje się ponadto na poboczny przedmiot ochrony występujący w przypadku wykroczenia z art. 142 k.w., tj. na wolność jednostki⁴⁵.

Czynnością sprawczą w analizowanym wykroczeniu jest proponowanie w określony sposób innej osobie czynu nierządowego. Proponowanie jest synonimiczne z oferowaniem i tak też powinno być rozumiane na gruncie art. 142 k.w. Co szczególnie istotne, składanie przedmiotowej propozycji powinno być natarczywe, narzucające się lub w inny sposób naruszające porządek publiczny. Wymieniane w doktrynie sposoby proponowania czynu nierządowego, które naruszają porządek publiczny, to głośne nakłanianie, nagabywanie, chwytnie za ubrania i ciągnięcie, używanie wulgarnych słów i gestów⁴⁶. Sposób zachowania się sprawcy wyznaczony przez art. 142 k.w. przesądza o tym, że wykroczenia z tego przepisu można dopuścić się jedynie w drodze działania.

Propozycja składana przez sprawcę ma dotyczyć czynu nierządowego, przez co należy rozumieć odpłatne świadczenie usługi seksualnej⁴⁷. Na wymóg odpłatności wskazuje cel zachowania sprawcy, tj. uzyskanie korzyści materialnej. Przyjmuje się, że znamię korzyści materialnej należy rozumieć tożsamo jak znamię korzyści majątkowej⁴⁸. Wykroczenie z art. 142 k.w. ma charakter bezskutkowy. Dla jego dokonania nie jest istotne, czy doszło do proponowanego czynu nierządowego, jak również to, czy sprawca zrealizował swój cel, tj. osiągnął korzyść majątkową.

⁴⁴ Zob. uchwała SN z dnia 13 kwietnia 1977 r., VII KZP 30/76, OSNKW 1977, nr 6, poz. 58.

⁴⁵ Zob. J. Kulesza [w:] *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. P. Daniluk, Warszawa 2016, s. 931.

⁴⁶ Zob. J. Kulesza [w:] *Kodeks...*, s. 932; M. Zbrojewska [w:] *Kodeks wykroczeń*, red. T. Grzegorzczak, Warszawa 2013, s. 651.

⁴⁷ Zob. J. Kulesza [w:] *Kodeks...*, s. 933.

⁴⁸ Zob. J. Kulesza [w:] *Kodeks...*, s. 933.

Podmiotem wykroczenia z art. 142 k.w. może być każdy, choć w praktyce jest nim najczęściej osoba trudniąca się prostytutką. Za nieuprawniony należy uznać pogląd sformułowany przez M. Płatek, wskazujący na możliwość pociągnięcia do odpowiedzialności na podstawie art. 142 k.w. także klienta prostytutki⁴⁹. Nie sposób bowiem zasadnie twierdzić, by proponując prostytutce skorzystanie z jej usług, działał tym samym w celu osiągnięcia korzyści materialnej, nawet jeśli ustalona cena usługi miałaby być atrakcyjna, tj. niższa od przeciętnej rynkowej⁵⁰.

Wykroczenie z art. 142 k.w. zostało uregulowane jako czyn umyślny i to ograniczony jedynie do zamiaru bezpośredniego sprawcy. Przesądza o tym kierunkowość zachowania – działanie w celu osiągnięcia korzyści materialnej.

Dyskusyjna może się wydawać kwestia, czy znamiona *racolage* wypełniają prostytutki świadczące usługi seksualne przy drogach. Zgodzić należy się z dominującym w doktrynie poglądem, że – co do zasady – ich zachowanie nie realizuje znamion wykroczenia z art. 142 k.w.⁵¹ Odnotować też jednak trzeba zgłaszane postulaty kryminalizacji prostytutki przydrożnej, bądź w ramach stosownej nowelizacji art. 142 k.w., bądź też w drodze odrębnego typu wykroczenia⁵².

5. Regulacje podatkowe

W art. 10 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych⁵³ wymienione zostały możliwe źródła przychodów objętych podatkiem dochodowym od osób fizycznych. W katalogu zawartym w tym przepisie wskazane zostały m.in. stosunek pracy (pkt 1), działalność wykonywana osobiście (pkt 2) oraz inne źródła (pkt 9). W art. 2 ust. 1 pkt 4 u.p.d.o.f. wskazano jednak, że przepisów tej ustawy nie stosuje się do przychodów wynikających z czynności, które nie mogą być

⁴⁹ M. Płatek, *Genderowo-prawne aspekty usług seksualnych w Polsce* [w:] *Nauki penalne wobec szybkich przemian socjokulturowych. Księga jubileuszowa Profesora Mariana Filara*, red. A. Adamski, J. Bojarski, P. Chrzczonowicz, M. Leciak, t. 2, Toruń 2012, s. 402.

⁵⁰ Zob. M. Mozgawa, *Uwagi na temat wykroczenia z art. 142 k.w.* [w:] *Prostytucja*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2014, s. 126–127.

⁵¹ Zob. m.in. J. Kulesza [w:] *Kodeks...*, s. 934.

⁵² Zob. R. Krajewski, *O potrzebie kryminalizacji przydrożnej prostytutki*, „Prokuratura i Prawo” 2011, nr 9, s. 35.

⁵³ Dz.U. z 2016 r. poz. 2032 ze zm. – dalej jako „u.p.d.o.f.”.

przedmiotem prawnie skutecznej umowy. Podnosi się, że *ratio legis* tego przepisu jest wyeliminowanie ewentualnych sprzeczności pomiędzy przepisami przedmiotowej ustawy podatkowej a przepisami prawa cywilnego czy karnego⁵⁴.

Wyłączenie uregulowane w art. 2 ust. 1 pkt 4 u.p.d.o.f. zgodnie ze stanowiskiem doktryny dotyczy przychodów wynikających z czynności, które nie mogą być wskazane w treści ważnej i skutecznej czynności prawnej jako świadczenie strony, ze względu na fakt, że są to czynności obiektywnie niemożliwe, zakazane, niemoralne lub nieobyczajne⁵⁵.

W tak zakreślonych ramach czynności podpadających pod regulację art. 2 ust. 1 pkt 4 u.p.d.o.f. mieści się prostytutcja, czyli świadczenie usługi seksualnej w zamian za korzyść majątkową. Poglądy orzecznictwa i doktryny są w tym zakresie raczej zgodne⁵⁶. Argumentując za stosowaniem art. 2 ust. 1 pkt 4 u.p.d.o.f., wskazuje się, że prostytutcja, choć legalna, jest sprzeczna z zasadami współżycia społecznego. W związku z tym przychody osiągnane przez osobę fizyczną z prostytuowania się nie podlegają w polskim porządku prawnym opodatkowaniu.

W praktyce niejednokrotnie jest to wykorzystywane przez osoby, które nie są w stanie wykazać źródła swoich przychodów. Przychody z nieujawnionych źródeł są zgodnie z art. 25e u.p.d.o.f. opodatkowane podatkiem zryczałtowanym wynoszącym 75% podstawy opodatkowania. Wskazanie i udowodnienie przez podatnika, że dane przychody pochodzą z uprawiania prostytutki, powoduje brak ich opodatkowania.

Siłą rzeczy, spod regulacji ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych wyłączone są również przychody pochodzące z tzw. przestępstw okołoprostytucyjnych, tj. przestępstw stypizowanych w art. 203 i 204 k.k. Każde z tych przestępstw jest bowiem czynnością, która nie może być przedmiotem prawnie skutecznej umowy. Niemożność opodatkowania wydaje się być w tym przypadku bezdyskusyjna.

⁵⁴ Zob. M. Kępa, *Podatkowe skutki prostytutki w zakresie podatku dochodowego od osób fizycznych*, [w:] *Prostytucja*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2014, s. 322.

⁵⁵ Zob. M. Kępa, *Podatkowe...*, s. 325.

⁵⁶ Zob. M. Kępa, *Podatkowe...*, s. 326; wyrok NSA z dnia 3 lutego 2000 r., I SA/Gd 1011/99, LEX nr 40390; wyrok WSA w Gdańsku z dnia 25 stycznia 2017 r., I SA/Gd 1266/16, LEX nr 2220632. Choć odnotować należy wątpliwości zgłaszane w tym zakresie przez J. Warylewskiego – zob. J. Warylewski, *Prostytucja...*, s. 919.

Odnotować natomiast należy postulaty *de lege ferenda*⁵⁷ w przedmiocie opodatkowania przychodów z prostytuowania się. Jednym z najczęściej zgłaszanych argumentów na rzecz realizacji takiego postulatu jest brak penalizacji samej prostytucji oraz uczynienie zadość zasadom sprawiedliwości podatkowej i powszechności opodatkowania. Dodatkowo można wskazać na walor fiskalny, czyli wzrost wpływów do budżetu⁵⁸. Argumentem podnoszonym przez przeciwników tych postulatów jest najczęściej wskazanie, że opodatkowanie przychodów z prostytucji stawiałoby państwo w roli sutenera.

6. Konkluzja

Polskie uregulowania prawne dotyczące prostytucji konsekwentnie, z wyjątkiem art. 207 k.k. z 1932 r., hołdują modelowi abolicjonistycznemu. Sama prostytucja nie jest przestępstwem ani wykroczeniem. Penalizowane są natomiast tzw. czyny okołoprostytucyjne, polegające na wykorzystywaniu w różny sposób cudzej prostytucji, głównie przez czerpanie z niej korzyści majątkowych.

Taki stan prawny czyni również zadość wymogom konwencji ONZ w sprawie zwalczania handlu ludźmi i eksploatacji prostytucji z dnia 21 marca 1950 r. Konwencja ta jest uznawana za dekretację systemu abolicjonistycznego. Art. 6 przedmiotowej konwencji postrzegany jest jako wyraz odrzucenia przez nią modeli reglamentacyjnego i neoreglamentacyjnego w prawnej regulacji prostytucji. Zgodnie z tym przepisem strony konwencji mają zastosować wszelkie niezbędne środki w celu cofnięcia lub uchylecia jakichkolwiek regulacji prawnych dotyczących obowiązku rejestracji osób trudniących się prostytucją lub objęcia ich specjalnym nadzorem.

W związku ze wskazaną konwencją w polskiej nauce prawa karnego formułowane są zarzuty pod adresem art. 142 k.w. Wskazuje się mianowicie, że art. 142 k.w. jest formą kryminalizacji prostytucji, kryminalizacji dokonywanej mimo podpisania przez Polskę konwencji abolicjonistycznej z 1950 r.⁵⁹. Zauważyć jednak należy, że gdyby

⁵⁷ Zob. m.in. D. Bunikowski, *Czy prostytutki powinny oddać państwu zarobione pieniądze?*, „Palestra” 2007, nr 3–4, s. 129.

⁵⁸ Zob. M. Kępa, *Podatkowe...*, s. 344.

⁵⁹ Zob. J. Warylewski, *Prostytucja...*, s. 915; M. Płatek, *Genderowo-prawne...*, s. 401.

nawet art. 142 k.w. uznać za pewną formę kryminalizacji prostytucji, to przedmiotowa konwencja możliwości takiej kryminalizacji w żaden sposób nie wyłącza. Przywoływany przez formułujących zarzut art. 6 konwencji wskazuje jedynie, że państwa będące stronami konwencji powinny dostosować swoje regulacje prawne tak, aby nie kreowały one obowiązku rejestracji lub kontroli prostytutek, czyli krótko mówiąc, by nie piętnowały one osób trudniących się prostytucją⁶⁰. Wreszcie zauważyć trzeba, że *ratio legis* wykroczenia z art. 142 k.w. nie jest penalizacją prostytucji w ogóle, lecz tylko takiej, której sposób oferowania narusza porządek publiczny. Stwierdzenie więc, że art. 142 k.w. penalizuje prostytucję, jest nadużyciem.

Prostytucja nie jest zatem w Polsce czynem zabronionym. Nie jest też jednak prawnie uregulowana. Stan ten wywołuje liczne kontrowersje. Regularnie więc powraca społeczna, prawna, ale i polityczna dyskusja dotycząca potrzeb i możliwości prawnego uregulowania zjawiska prostytucji i ewentualnego czerpania z niej korzyści majątkowych.

⁶⁰ Zob. R. Krajewski, *O potrzebie...*, s. 36.

III. Prawo holenderskie

Holenderskie regulacje prawne dotyczące prostytucji i tzw. czynów okołoprostytucyjnych są przykładem ewolucji modelu abolicjonistycznego ku większemu liberalizmowi, określanemu niekiedy mianem modelu dekryminalizacyjnego. W myśl ustawodawstwa holenderskiego uprawianie prostytucji jest w pełni legalne. Legalne jest również czerpanie z niej korzyści majątkowych (sutenerstwo), nakłanianie do jej uprawiania (stręczycielstwo) – o ile osoba mająca się prostytuować, nie jest nieletnia, jak również ułatwianie uprawiania prostytucji (kuplerstwo).

Kodeks karny Holandii⁶¹ (dalej jako „holend. k.k.”) penalizuje obecnie tylko eksploatację prostytucji dokonywaną w ramach handlu ludźmi. Taki stan prawny obowiązuje od 2005 r. Warto jednak prześledzić holenderską drogę ku modelowi dekryminalizacyjnemu.

1. Upřednie regulacje prawne

Do dnia 1 października 2000 r. art. 250a holend. k.k. stanowił, że kto doprowadza inną osobę do uprawiania nierządu z osobami trzecimi lub czerpie z tego korzyści majątkowe, podlega karze pozbawienia wolności do jednego roku lub grzywnie do 2000 guldenów. W ramach art. 250 bis holend. k.k. penalizowane było także prowadzenie domów publicznych. Samo uprawianie prostytucji nie było i nie jest w Holandii przestępstwem.

Artykuł 250a został zmieniony w 2000 r.⁶². Jego regulacja została znacząco rozbudowana. Nadal penalizowane były jednak czyny polegające na zmuszaniu

⁶¹ Tekst dostępny na stronie https://www.unodc.org/res/cld/document/penal-code-dutch_html/Penal_Code_NL.pdf, (dnia 5 września 2017 r.).

⁶² Znowelizowany w 2000 r. przepis uzyskał następujący brzmienie: „§ 1. Karze pozbawienia wolności do lat 6 lub grzywnie 5 kategorii podlega: 1. Kto podstępem, przemocą lub groźbą użycia siły lub innej czynności bądź z wykorzystaniem stosunku zależności doprowadza inną osobę do wykonywania czynności seksualnych z osobą trzecią za zapłatą, lub kto w wyżej wymienionych okolicznościach podejmuje jakiegokolwiek czynności, o których wie lub powinien wiedzieć, że inna osoba dopuszcza się w ich wyniku czynności seksualnych z osobą trzecią za zapłatą. 2. Kto inną osobę werbuje, wywozi lub uprowadza do innego kraju, w zamiarze wykonywania przez nią czynności seksualnych z osobą trzecią za zapłatą. 3. Kto doprowadza osobę małoletnią do wykonywania czynności seksualnych z osobą trzecią za zapłatą, lub podejmuje jakiegokolwiek czynności, o których wie lub powinien wiedzieć,

do prostytucji. Z dniem 1 października 2000 r. uchylono jednak art. 250 bis, co było równoznaczne z legalizacją prowadzenia domów publicznych. *Ratio legis* takiego kroku ustawodawcy było uregulowanie sytuacji prawnej prostytutek świadczących swoje usługi w faktycznie licznych domach publicznych prowadzonych w wielu holenderskich miastach. Wskazywano przede wszystkim na potrzebę przełamania relacji między seks-biznesem a światem przestępczym, zwłaszcza przestępczością zorganizowaną. Legalizacja prowadzenia domów publicznych miała również pozwolić na racjonalną politykę karną w zakresie dyspozycji służbami policyjnymi, tak by ich zasoby mogły zostać przeznaczone na bardziej istotne problemy związane z prostytucją – przede wszystkim handel ludźmi i wykorzystywanie w prostytucji osób nieletnich⁶³.

Kolejnym krokiem ku dekryminalizacji czynów okołoprostytycyjnych było uchylene z dniem 1 stycznia 2005 r. art. 250a holend. k.k. i uregulowanie przestępstwa eksploatacji prostytucji w ramach handlu ludźmi w art. 273f⁶⁴.

2. Przestępstwa związane z eksploatacją prostytucji w ramach handlu ludźmi

Zgodnie z art. 273f ust. 1 umieszczonym w rozdziale XVII holenderskiego kodeksu karnego, kto werbuje, wywozi lub uprowadza inną osobę w zamiarze wykonywania

że w ich wyniku osoba małoletnia podejmuje czynności seksualne z osobą trzecią za zapłatą. 4. Kto czerpie korzyści majątkowe z czynności seksualnych wykonywanych przez inną osobę z osobą trzecią za zapłatą, podczas gdy wie lub powinien wiedzieć, że inna osoba oddaje się wykonywaniu tych czynności pod wpływem okoliczności wymienionych w pkt. 1. 5. Kto czerpie korzyści majątkowe z czynności seksualnych wykonywanych przez osobę małoletnią z osobą trzecią za zapłatą. 6. Kto podstępem, przemocą, inną czynnością lub groźbą użycia siły lub innej czynności bądź z wykorzystaniem stosunku zależności pozbawia inną osobę dochodów z czynności seksualnych z osobą trzecią. § 2. Kara pozbawienia wolności do lat 8 lub grzywna 5 kategorii ma zastosowanie, gdy: 1) czyny, opisane w § 1 są dokonane przez dwie lub więcej osób, 2) osoba małoletnia nie ukończyła 16 lat, 3) przemoc lub inne zachowanie w rozumieniu § 1 powoduje ciężkie obrażenia ciała. § 3. Kara pozbawienia wolności do lat 10 lub grzywna 5 kategorii ma zastosowanie wtedy, gdy zachowania, opisanego w § 1 dopuszczają się co najmniej dwie współdziałające osoby, w okolicznościach wymienionych w § 2, pkt 2 i 3". – tłum. za J. Warylewski, *Prostytucja...*, s. 924.

⁶³ Zob. J. Bindel, L. Kelly, *A critical examination of responses to prostitution in four countries: Victoria, Australia; Ireland; the Netherlands and Sweden*, Londyn 2003, s. 12–13, <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.642.7774&rep=rep1&type=pdf> (dostęp dnia 10 maja 2017 r.).

⁶⁴ Zob. A. Daalder, *Prostitution in the Netherlands since the lifting of the brothel ban*, Haga 2007, s. 39–40, https://www.researchgate.net/publication/265044238_Prostitution_in_the_Netherlands_since_the_lifting_of_the_brothel_ban (dostęp dnia 5 września 2017 r.).

przez nią czynności seksualnych z osobą trzecią za zapłatą (pkt 3⁶⁵); nakłania osobę, która nie ukończyła 18 roku życia do wykonywania czynności seksualnych z osobą trzecią za zapłatą, lub podejmuje inne czynności wobec tej osoby, o których wie, lub powinien wiedzieć, że w ich wyniku osoba małoletnia podejmuje czynności seksualne z osobą trzecią za zapłatą (pkt 5⁶⁶); umyślnie czerpie korzyści majątkowe z wykonywania czynności seksualnych przez osobę, która nie ukończyła 18. roku życia z osobą trzecią za zapłatą (pkt 8⁶⁷); zmusza lub nakłania inną osobę z użyciem przemocy lub groźbą jej użycia lub innej czynności, podstępem, z wykorzystaniem stosunku zależności lub krytycznego położenia, albo poprzez zapłatę lub udzielenie innej korzyści majątkowej osobie, która sprawuje nad nią pieczę, by ta świadczyła na jego rzecz albo osoby trzeciej czynności seksualne (pkt 9⁶⁸) dopuszcza się handlu ludźmi i podlega karze pozbawienia wolności do lat 12 lub karze grzywny piątej kategorii.

W ust. 3 art. 273f hoven. k.k. przewidziano dwa typy kwalifikowane w/w przestępstw, zagrożone karą pozbawienia wolności do lat 15 lub grzywną piątej kategorii⁶⁹. Pierwszy z nich polega na dopuszczeniu się tych przestępstw we współsprawstwie. Drugi na dopuszczeniu się ich wobec osoby, która nie ukończyła 16. roku życia.

⁶⁵ „Als schuldig aan mensenhandel wordt met gevangenisstraf van ten hoogste twaalf jaren of geldboete van de vijfde categorie gestraf [...] 3°. degene die een ander aanwerft, medeneemt of ontvoert met het oogmerk die ander in een ander land ertoe te brengen zich beschikbaar te stellen tot het verrichten van seksuele handelingen met of voor een derde tegen betaling”.

⁶⁶ „Als schuldig aan mensenhandel wordt met gevangenisstraf van ten hoogste twaalf jaren of geldboete van de vijfde categorie gestraf [...] 5°. degene die een ander ertoe brengt zich beschikbaar te stellen tot het verrichten van seksuele handelingen met of voor een derde tegen betaling of zijn organen tegen betaling beschikbaar te stellen dan wel ten aanzien van een ander enige handeling onderneemt waarvan hij weet of redelijkerwijs moet vermoeden dat die ander zich daardoor beschikbaar stelt tot het verrichten van die handelingen of zijn organen tegen betaling beschikbaar stelt, terwijl die ander de leeftijd van achttien jaren nog niet heeft bereikt”.

⁶⁷ „Als schuldig aan mensenhandel wordt met gevangenisstraf van ten hoogste twaalf jaren of geldboete van de vijfde categorie gestraf [...] 8°. degene die opzettelijk voordeel trekt uit seksuele handelingen van een ander met of voor een derde tegen betaling of de verwijdering van diens organen tegen betaling, terwijl die ander de leeftijd van achttien jaren nog niet heeft bereikt”.

⁶⁸ „Als schuldig aan mensenhandel wordt met gevangenisstraf van ten hoogste twaalf jaren of geldboete van de vijfde categorie gestraf [...] 9°. degene die een ander met een van de onder 1° genoemde middelen dwingt dan wel beweegt hem te bevoordelen uit de opbrengst van diens seksuele handelingen met of voor een derde of van de verwijdering van diens organen”.

⁶⁹ „De schuldige wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vijftien jaren of geldboete van de vijfde categorie, indien: 1°. de feiten, omschreven in het eerste lid, worden gepleegd door twee of meer verenigde personen; 2°. degene ten aanzien van wie de in het eerste lid omschreven feiten worden gepleegd een persoon is die de leeftijd van achttien jaren nog niet heeft bereikt dan wel een ander persoon is bij wie misbruik van een kwetsbare positie wordt gemaakt”.

Kolejny typ kwalifikowany został przewidziany w ust. 4 art. 273f holend. k.k.⁷⁰ Przewiduje on karę do 18 lat pozbawienia wolności lub grzywnę piątej kategorii za czyny stypizowane w ust. 1, jeżeli ich następstwem jest ciężki uszczerbek na zdrowiu, lub mogły one narazić pokrzywdzonego na utratę życia. Również w ust. 5 art. 273f holend. k.k.⁷¹ przewidziano typ kwalifikowany przestępstw z art. 273f ust.1. Znamieniem kwalifikującym jest w tym przypadku następstwo w postaci śmierci pokrzywdzonego. Grożącą karą jest wówczas 30 lat pozbawienia wolności lub grzywna piątej kategorii.

W ust. 7 art. 273f⁷² holend. k.k. ustawodawca wskazuje, że art. 251⁷³ powinien być stosowany w przypadku przestępstw z art. 273f ust. 1 odpowiednio. Przepis art. 251 holend. k.k. dotyczy zaś możliwości pozbawienia sprawcy praw wymienionych w art. 28 ust. 1 pkt 1, 2 i 4 holend. k.k.⁷⁴, tj. zajmowania określonych stanowisk lub pełnienia funkcji, służenia w służbach mundurowych, pełnienia funkcji obrońcy oraz możliwości pozbawienia prawa wykonywania zawodu, jeżeli przestępstw tych sprawca dopuścił się w ramach wykonywania tego zawodu.

Wreszcie w art. 273f ust. 6 holend. k.k. sformułowano definicję krytycznego położenia, wskazując, że należy przez to pojęcie rozumieć sytuację, w której osoba nie ma możliwości swobodnego wyboru⁷⁵.

Artykuł 273f holend. k.k. jest dość często krytykowany zarówno przez holenderską doktrynę, jak i praktykę prawa karnego. Wskazuje się przede wszystkim, że

⁷⁰ „Indien een van de in het eerste lid omschreven feiten zwaar lichamelijk letsel ten gevolge heeft of daarvan levensgevaar voor een ander te duchten is, wordt gevangenisstraf van ten hoogste achttien jaren of geldboete van de vijfde categorie opgelegd”.

⁷¹ „Indien een van de in het eerste lid omschreven feiten de dood ten gevolge heeft, wordt levenslange gevangenisstraf of tijdelijke van ten hoogste dertig jaren of geldboete van de vijfde categorie opgelegd”.

⁷² „Artikel 251 is van overeenkomstige toepassing”.

⁷³ „Bij veroordeling wegens een der in de artikelen 240b tot en met 247 onderscheidenlijk 248a tot en met 250 omschreven misdrijven, kan ontzetting van de in artikel 28, eerste lid, onder 1°, 2° en 4°, vermelde rechten worden uitgesproken. Indien de schuldige aan een der misdrijven in de artikelen 240b tot en met 247 en 248a tot en met 250 omschreven, het misdrijf in zijn beroep begaat, kan hij van de uitoefening van dat beroep worden ontzet.

⁷⁴ „De rechten waarvan de schuldige, in de bij de wet bepaalde gevallen, bij rechterlijke uitspraak kan worden ontzet, zijn: het bekleden van ambten of van bepaalde ambten; het dienen bij de gewapende macht; het zijn van raadsman of gerechtelijk bewindvoerder”.

⁷⁵ „Onder kwetsbare positie wordt mede begrepen een situatie waarin een persoon geen andere werkelijke of aanvaardbare keuze heeft dan het misbruik te ondergaan”.

przestępstwa w nim stypizowane, w szczególności czyn z art. 273f ust. 3, zostały ujęte zbyt szeroko. Podnosi się ponadto, że jest to najdłuższy i zarazem najmniej klarowny artykuł w całym holenderskim kodeksie karnym⁷⁶.

3. Regulacje o charakterze administracyjnoprawnym

Stosownie do art. 151a ust. 1 holenderskiej ustawy o samorządzie terytorialnym (*Gemeentewet*) władze samorządowe mogą samodzielnie uregulować zasady prowadzenia na obszarze danej jednostki terytorialnej działalności gospodarczej polegającej na świadczeniu usług seksualnych, w tym przede wszystkim prowadzenia domów publicznych. Regulacje miejscowe mogą w szczególności dotyczyć wymogu uzyskania licencji na prowadzenie takiej działalności⁷⁷. W praktyce większość gmin zdecydowała się na uregulowanie zasad świadczenia usług seksualnych na swoim terytorium oraz na wprowadzenie wymogu posiadania licencji⁷⁸. Częstą praktyką jest również wyznaczanie przez samorzady specjalnych stref terytorialnych, w których mogą być prowadzone domy publiczne oraz określenie maksymalnej liczby licencji, które mogą zostać wydane w danej gminie⁷⁹.

⁷⁶ H. Wagenaar, S. Altink, H. Amesberger, *Final report on the international comparative study of prostitution policy: Austria and the Netherlands*, Haga 2013, s. 81, http://kks.verdus.nl/upload/documents/P31_prostitution_policy_report.pdf (dostęp dnia 5 września 2017 r.).

⁷⁷ „De raad kan een verordening vaststellen waarin voorschriften worden gesteld met betrekking tot het bedrijfsmatig geven van gelegenheid tot het verrichten van seksuele handelingen met of voor een derde tegen betaling”.

⁷⁸ Zob. A. Daalder, *Prostitution in the Netherlands in 2014*, Haga 2015, s. 14, <https://www.government.nl/binaries/government/documents/reports/2015/06/01/prostitution-in-the-netherlands-in-2014.pdf> (dostęp dnia 20 czerwca 2017 r.). W tym kontekście warto przywołać jeszcze jedną przepis z holenderskiego kodeksu karnego, tj. art. 436 ust. 1, zgodnie z którym, kto bez posiadania licencji prowadzi działalność, dla której taka licencja jest wymagana podlega karze grzywny drugiej kategorii („Hij die, niet toegelaten tot de uitoefening van een beroep waartoe de wet een toelating vordert, buiten noodzaak dat beroep uitoefent, wordt gestraft met geldboete van de tweede categorie”). Przepis ust. 2 art. 436 przewiduje penalizację zachowania polegającego na przekroczeniu podczas wykonywania danej działalności uprawnień wynikających z licencji („Hij die, toegelaten tot de uitoefening van een beroep waartoe de wet een toelating vordert, buiten noodzaak in de uitoefening van dat beroep de grenzen van zijn bevoegdheid overschrijdt, wordt gestraft met geldboete van de tweede categorie”). W ust. 3 przewidziano zaś surowszy wymiar kary dla sprawcy dopuszczającego się przestępstwa z ust. 1 lub 2 ponownie, w okresie 2 lat od poprzedniego skazania („Indien tijdens het plegen van de overtreding nog geen twee jaren zijn verlopen sedert een vroegere veroordeling van de schuldige wegens gelijke overtreding onherroepelijk is geworden, kan in het geval van het eerste lid hechtenis van ten hoogste twee maanden of geldboete van de derde categorie, in het geval van het tweede lid hechtenis van ten hoogste een maand of geldboete van de derde categorie worden opgelegd”).

⁷⁹ Zob. A. Dalder, *Prostitution in the Netherlands since ...*, s. 48.

Zwraca się uwagę na dużą swobodę pozostawioną samorządom w kształtowaniu polityki dotyczącej świadczenia usług seksualnych. Podkreśla się jednak, że formułowane przez samorządy regulacje prawne nie mogą prowadzić do ustanowienia zakazu prostytucji⁸⁰.

Legalność prostytucji i prowadzenia domów publicznych pociąga za sobą określone konsekwencje na gruncie prawa pracy i prawa podatkowego. Jak pokazują jednak badania, pomimo że relacja między prostytutką a właścicielem domu publicznego nosi najczęściej wszelkie znamiona stosunku pracy, to blisko 95% prostytutek świadczących swoje usługi w domach publicznych pozostaje w różnych formach samozatrudnienia⁸¹. Ponadto 70% ankietowanych prostitutek deklaruje, że nie płaci podatków⁸².

4. Konkluzja

Jak już wspomniano, ustawodawca holenderski poprzez zalegalizowanie uprzednio penalizowanych czynów okołoprostytycyjnych zamierzał przede wszystkim uregulować sytuację prawną prostitutek – zawodową i fiskalną, ale także zapewnić im ochronę i wzmocnić ich pozycję w relacji z osobami czerpiącymi korzyści majątkowe z ich prostytucji. Ponadto zwracano także uwagę, że prawne wydzielenie sektora tzw. legalnej prostytucji pozwoli na bardziej efektywną walkę z prostytucją nielegalną, tj. związaną z handlem ludźmi, uprawianą przez osoby nieletnie, czy wreszcie wymuszoną⁸³.

Oceny rozwiązań holenderskich z perspektywy już kilkunastu lat ich funkcjonowania wskazują jednak przede wszystkim na niepowodzenia władz w walce z prostytucją. Wyniki przeprowadzanych badań świadczą zaś o braku rzeczywistej poprawy sytuacji ekonomicznej, prawnej i społecznej prostitutek.

⁸⁰ Zob. J. Outshoorn, *Policy change in prostitution in the Netherlands: from legalization to strict control*, „Sexuality Research and Social Policy” 2012/3(9), s. 3–4, <https://link.springer.com/article/10.1007/s13178-012-0088> (dostęp dnia 20 czerwca 2017 r.).

⁸¹ Zob. A. Dalder, *Prostitution in the Netherlands since...*, s. 61–62.

⁸² Zob. W. Huisman, E.R. Kleemans, *The challenges of fighting sex trafficking in the legalized prostitution market of the Netherlands*, „Crime Law and Social Change” 2014, nr 1, s. 4, <https://link.springer.com/article/10.1007/s10611-013-9512-4> (dostęp dnia 20 czerwca 2017 r.).

⁸³ Zob. m.in. A. Daalder, *Prostitution in the Netherlands since ...*, s. 39.

IV. Prawo niemieckie

Niemieckie rozwiązania prawne w przedmiocie prostytucji przyrównywane są częstokroć do modelu holenderskiego i wskazywane jako przykład liberalizacji modelu abolicjonistycznego. Ustawodawca niemiecki zdecydował się na ustawowe uregulowanie sytuacji prawnej prostytutek, przede wszystkim przez uznanie, że zawierana między prostytutką a jej klientem umowa nie jest nieważna ze względu na sprzeczność z dobrymi obyczajami. Jednocześnie jednak niemiecki kodeks karny wciąż penalizuje niektóre czyny okołoprostytycyjne związane z wyzyskiem i kontrolowaniem cudzej prostytucji.

1. Przepisy prawa niemieckiego dotyczące przestępstw okołoprostytycyjnych w niemieckim kodeksie karnym

Przepisy niemieckiego kodeksu karnego typizujące poszczególne czyny okołoprostytycyjne zostały znacząco znowelizowane w 2002 r. wraz z wejściem w życie ustawy o prostytucji – tzw. *Prostitutionengesetz*. Usunięto wówczas przepisy § 180b i 181, a pozostałe znowelizowano. Niemiecki kodeks karny nadal penalizuje jednak eksploatację prostytucji i stręczycielstwo.

1.1. Eksploatacja prostytucji

Zgodnie z treścią § 180a ust. 1 niemieckiego kodeksu karnego⁸⁴ (dalej „niem. k.k.”), kto utrzymuje, zakłada lub zarządza zakładem, w którym angażuje się inne osoby do uprawiania prostytucji przy ich osobistym lub ekonomicznym uzależnieniu, podlega karze grzywny lub pozbawienia wolności do lat 3⁸⁵. Zgodnie z § 180a ust. 2 tej samej karze podlega ten, kto osobie, która nie ukończyła 18. roku życia, zapewnia mieszkanie lub miejsce w celu uprawiania prostytucji oraz kto inną osobę, której

⁸⁴ Tekst dostępny na stronie <http://www.gesetze-im-internet.de/stgb/StGB.pdf> (dostęp dnia 5 września 2017 r.)

⁸⁵ „Wer gewerbsmäßig einen Betrieb unterhält oder leitet, in dem Personen der Prostitution nachgehen und in dem diese in persönlicher oder wirtschaftlicher Abhängigkeit gehalten werden, wird mit Freiheitsstrafe bis zu drei Jahren oder mit Geldstrafe bestraft”.

zapewnia mieszkanie w celu uprawiania prostytucji, angażuje w uprawianie prostytucji lub ją w tym zakresie wyzyskuje⁸⁶.

Wskazuje się, że *ratio legis* analizowanego przepisu jest ochrona prostytutek przed wykorzystaniem, do którego może dojść poprzez uzależnienie osobiste lub ekonomiczne (ust. 1) bądź też, szczególnie w przypadku prostytutki nieletniej, poprzez zapewnianie mieszkania lub miejsca w celu uprawiania prostytucji (ust. 2)⁸⁷.

Zgodnie z poglądami doktryny niemieckiej przez zakład, w którym uprawia się prostytucję, a o którym mowa w § 180a ust. 1 niem. k.k., należy rozumieć miejsce, w którym kilka osób (minimum dwie) uprawia prostytucję w stały i zorganizowany sposób⁸⁸. Osoby uprawiające w tym zakładzie prostytucję mają pozostawać w uzależnieniu osobistym lub ekonomicznym. Wskazuje się, że o uzależnieniu ekonomicznym można mówić wówczas, gdy osoba uprawiająca prostytucję nie otrzymuje wynagrodzenia za świadczone przez siebie usługi, jak również wtedy, gdy otrzymuje tylko część należnego jej wynagrodzenia. Za uzależnienie osobiste uznaje się zaś sytuację, w której osoba prowadząca zakład lub zarządzająca nim może podejmować szereg decyzji dotyczących prostytutki, w tym także decydować o jej dalszym prostytuowaniu się⁸⁹.

Niemieccy komentatorzy, analizując § 180a ust. 2 niem. k.k., wskazują, że przez miejsce, które ma służyć uprawianiu prostytucji (niemieckie słowo *Aufenthalt*), należy rozumieć pomieszczenie, które może być wykorzystywane przez bardzo krótki czas. Wskazuje się w związku z tym, że wypełnienie znamion czynu zabronionego z § 180a ust 2 niem. k.k. będzie stanowiło również wynajmowanie pokoi na godziny. Zwraca się przy tym uwagę, że znamiona strony przedmiotowej zostały w tym przepisie nieco odmiennie ukształtowane w zależności od tego, ile lat ma prostytutka,

⁸⁶ Ebenso wird bestraft, wer 1. einer Person unter achtzehn Jahren zur Ausübung der Prostitution Wohnung, gewerbsmäßig Unterkunft oder gewerbsmäßig Aufenthalt gewährt oder 2. eine andere Person, der er zur Ausübung der Prostitution Wohnung gewährt, zur Prostitution anhält oder im Hinblick auf sie ausbeutet”.

⁸⁷ Report by the Federal Government on the impact of the act regulating the legal situation of prostitutes (Prostitution Act), s. 42, <https://www.bmfsfj.de/blob/93346/f81fb6d56073e3a0a80c442439b6495e/bericht-der-br-zum-prostg-englisch-data.pdf> (dostęp dnia 20 czerwca 2017 r.).

⁸⁸ Zob. M. Kulik, *Przestępstwa „okołoprostytucyjne” w ujęciu porównawczym* [w:] *Prostytucja*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2014, s. 141.

⁸⁹ Zob. M. Kulik, *Przestępstwa...*, s. 141–142.

której udostępnia się lokum. W przypadku gdy jest to osoba poniżej 18. roku życia, przepis § 180a ust. 2 niem. k.k. penalizuje udostępnienie jej w zasadzie każdego pomieszczenia (niem. *Wohnung* i *Aufenthalt*). W przypadku osoby pełnoletniej penalizowane jest już jedynie udostępnienie mieszkania (niem. *Wohnung*)⁹⁰.

1.2. *Sutenerstwo*

Zgodnie z treścią § 181a ust. 1 niem. k.k., kto wykorzystuje prostytutkę innej osoby lub w celu osiągnięcia korzyści materialnych nadzoruje zaangażowanie innej osoby w prostytutkę, określając jej miejsce, czas, zakres i inne okoliczności dotyczące uprawiania prostitucji, lub podejmuje środki mające na celu powstrzymanie innej osoby od zaprzestania uprawiania prostitucji i w tych celach utrzymuje relację z tą osobą, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 5 lat⁹¹.

Niemiecka doktryna prawa karnego w ramach wyżej przytoczonego przepisu wyróżnia tzw. sutenerstwo wyzyskujące i sutenerstwo nadzorcze⁹². Wskazuje się, że wykorzystywanie może mieć charakter zarówno ekonomiczny, jak i osobisty. Sposoby nadzorowania prostitucji zostały zaś przez ustawodawcę wprost wymienione w § 181a ust. 1 niem. k.k. Oprócz wyliczenia nadzorowaniu czasu, miejsca i zakresu świadczenia usług seksualnych, ustawodawca posłużył się również znamieniem „inne okoliczności”, co czyni katalog czynności nadzorczych otwartym. W niemieckiej nauce prawa karnego wskazuje się, że obustronne dobrowolne porozumienie między prostytutką a np. osobą prowadzącą dom publiczny np. co do godzin jej pracy nie stanowi realizacji znamion czynu zabronionego z § 181a ust. 1⁹³. Stanowisko takie zajął również niemiecki Sąd Federalny, wskazując, że jeżeli prostytutka świadczy swoje usługi seksualne, pracując w domu publicznym, to oczywiste jest, że podlega jakiejś strukturze organizacyjnej, w tym także w zakresie

⁹⁰ Zob. M. Kulik, *Przestępstwa...*, s. 142.

⁹¹ „Mit Freiheitsstrafe von sechs Monaten bis zu fünf Jahren wird bestraft, wer 1. eine andere Person, die der Prostitution nachgeht, ausbeutet oder 2. seines Vermögensvorteils wegen eine andere Person bei der Ausübung der Prostitution überwacht, Ort, Zeit, Ausmaß oder andere Umstände der Prostitutionsausübung bestimmt oder Maßnahmen trifft, die sie davon abhalten sollen, die Prostitution aufzugeben und im Hinblick darauf Beziehungen zu ihr unterhält, die über den Einzelfall hinausgehen”.

⁹² Zob. M. Kulik, *Przestępstwa...*, s. 143.

⁹³ Zob. *Report by the Federal...*, s. 42.

czasu czy miejsca pracy. Ponadto osoba prowadząca dom publiczny jako pracodawca może określać zakres pracy prostytutki. Sytuacja taka nie stanowi jednak, zdaniem sądu, wypełnienia znamion czynu zabronionego z § 181a ust. 1 niem. k.k., o ile stosunek pracy został nawiązany dobrowolnie, a prostytutka ma pełną swobodę w jego zakończeniu⁹⁴.

W § 181a ust. 2 niem. k.k. przewidziano typ uprzywilejowany przestępstwa sutenerstwa polegający na ograniczaniu finansowej lub osobistej niezależności innej osoby przez zawodowe zajmowanie się ułatwianiem jej prostytucji w drodze pośredniczenia w nawiązywaniu kontaktów seksualnych w celach zarobkowych i w tym celu utrzymywania relacji z daną osobą⁹⁵. Grożącą wówczas karą jest grzywna lub kara pozbawienia wolności do lat 3.

W § 181a ust. 3 niem. k.k. ustawodawca niemiecki przewidział odpowiedzialność za zrealizowanie znamion czynów określonych w ust. 1 i 2 osoby, która dopuściła się ich wobec swojego małżonka lub partnera⁹⁶.

2. Prostitutionsgesetz

W dniu 1 stycznia 2002 r. weszła w życie ustawa regulująca świadczenie usług seksualnych w Niemczech. *Ratio legis Prostitutionsgesetz* miało być uregulowanie sytuacji prawnej prostytutek, zarówno w zakresie prawa pracy i ubezpieczeń społecznych, jak i prawa podatkowego. Przede wszystkim wskazywano jednak na konieczność ochrony osób trudniących się prostytucją⁹⁷.

⁹⁴ Zob. *Report by the Federal...*, s. 42–43.

⁹⁵ „Mit Freiheitsstrafe bis zu drei Jahren oder mit Geldstrafe wird bestraft, wer die persönliche oder wirtschaftliche Unabhängigkeit einer anderen Person dadurch beeinträchtigt, dass er gewerbsmäßig die Prostitutionsausübung der anderen Person durch Vermittlung sexuellen Verkehrs fördert und im Hinblick darauf Beziehungen zu ihr unterhält, die über den Einzelfall hinausgehen”.

⁹⁶ „Nach den Absätzen 1 und 2 wird auch bestraft, wer die in Absatz 1 Nr. 1 und 2 genannten Handlungen oder die in Absatz 2 bezeichnete Förderung gegenüber seinem Ehegatten oder Lebenspartner vornimmt”.

⁹⁷ Zob. D. Czarnecki, H. Engels, B. Kavemann, W. Schenk, E. Steffan, D. Türnau, *Prostitution in Germany – a comprehensive analysis of complex challenges*, Berlin 2014, s. 4 i 9, https://www.frauenrat.de/fileadmin/user_upload/frauenrat/infomaterial/ProstitutioninGermanyEN_main__2_.pdf (dostęp dnia 20 czerwca 2017 r.).

Oprócz przepisów o zmianie kodeksu karnego na *Prostitutionsgesetz* składają się w zasadzie tylko trzy paragrafy. Zgodnie z § 1, jeśli usługa seksualna jest świadczona za uprzednio ustaloną opłatą, dochodzi do zawarcia prawnie skutecznej umowy⁹⁸. Zgodnie zaś z § 2 analizowanej ustawy świadczenia wynikające z zawartej umowy są niezbywalne i mogą być wykonane przez strony tylko osobiście. W przepisie tym wskazano również, jakie zarzuty mogą na gruncie prawa cywilnego podnosić strony umowy⁹⁹. W § 3 ustawy niemiecki ustawodawca wykreował możliwość zatrudnienia prostytutki w ramach stosunku pracy i objęcia jej ubezpieczeniem społecznym¹⁰⁰.

Przedmiotowa ustawa mimo ujęcia prostytucji jako umowy cywilnoprawnej zawieranej między prostytutką a jej klientem nie była i nie jest postrzegana jako akt prawny uznający prostytucję za pełnoprawny zawód czy działalność gospodarczą¹⁰¹. Jednakże na mocy § 1 *Prostitutionsgesetz* umowa zawarta pomiędzy prostytutką a jej klientem nie może już być uznawana za sprzeczną z dobrymi obyczajami i w konsekwencji, zgodnie z § 138 niemieckiego kodeksu cywilnego¹⁰², za nieważną¹⁰³. Pozwala to prostytutce na prawne dochodzenie spełnienia przez klienta jego świadczenia. Na podstawie § 2 *Prostitutionsgesetz* prostytutce przysługuje roszczenie o wynagrodzenie za jej usługę. Klientowi natomiast nie przysługuje roszczenie o wykonanie usługi.

⁹⁸ „Sind sexuelle Handlungen gegen ein vorher vereinbartes Entgelt vorgenommen worden, so begründet diese Vereinbarung eine rechtswirksame Forderung. Das Gleiche gilt, wenn sich eine Person, insbesondere im Rahmen eines Beschäftigungsverhältnisses, für die Erbringung derartiger Handlungen gegen ein vorher vereinbartes Entgelt für eine bestimmte Zeitdauer bereithält”.

⁹⁹ „Die Forderung kann nicht abgetreten und nur im eigenen Namen geltend gemacht werden. Gegen eine Forderung gemäß § 1 Satz 1 kann nur die vollständige, gegen eine Forderung nach § 1 Satz 2 auch die teilweise Nichterfüllung, soweit sie die vereinbarte Zeitdauer betrifft, eingewendet werden. Mit Ausnahme des Erfüllungseinwandes gemäß des § 362 des Bürgerlichen Gesetzbuchs und der Einrede der Verjährung sind weitere Einwendungen und Einreden ausgeschlossen”.

¹⁰⁰ „Bei Prostituierten steht das eingeschränkte Weisungsrecht im Rahmen einer abhängigen Tätigkeit der Annahme einer Beschäftigung im Sinne des Sozialversicherungsrechts nicht entgegen”.

¹⁰¹ Zob. M. Greßler, *Etyczne ograniczenia w podejmowaniu i wykonywaniu działalności gospodarczej w prawie polskim i niemieckim*, Szczecin 2011, s. 215 i wyrok Sądu Administracyjnego w Berlinie z dnia 1 grudnia 2000 r., VG 35 A 570.99, <https://premium.grundeigentum-verlag.de/doremi/suche/35f620375b2a/urteile/gaststaettenkonzession> (dostęp dnia 20 czerwca 2017 r.).

¹⁰² Tekst dostępny na stronie <http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/BGB.pdf> (5 września 2017 r.).

¹⁰³ Zob. M. Greßler, *Etyczne...*, s. 216.

Odnotować w tym miejscu należy, że w lipcu 2017 r. weszła w życie nowa ustawa regulująca kompleksowo świadczenie usług seksualnych *Gesetz zur Regulierung des Prostitutionsgewerbes sowie zum Schutz von in der Prostitution tätigen Personen*. Wskazuje się, że jest ona efektem rozczarowania kilkunastoma latami funkcjonowania *Prostitutionsgesetz*. Ustawa ta, jak wskazywano, miała wzmocnić prawną i społeczną sytuację prostytutek, tymczasem zarzuca się jej, że chroni interesy sutenerów i innych osób czerpiących korzyści majątkowe z cudzej prostytucji¹⁰⁴. Ponadto *Prostitutionsgesetz* zarzuca się, że nie uregulowała kompleksowo wszystkich aspektów prawnych związanych z prostytucją.

Takie nadzieje pokładane są w nowej ustawie. W § 1 *Gesetz zur Regulierung des Prostitutionsgewerbes sowie zum Schutz von in der Prostitution tätigen Personen* określony został jej zakres przedmiotowy przez wskazanie, że jej przepisy stosuje się do uprawiania prostytucji przez osoby pełnoletnie, tj. takie, które ukończyły 18. rok życia¹⁰⁵. Przepisy ustawy regulują m.in. obowiązek zgłoszenia prowadzenia działalności polegającej na świadczeniu usług seksualnych oraz precyzują, kto oraz na jakich warunkach taką działalność może prowadzić (sekcja 2 ustawy). W sekcji 3 ustawy uregulowano warunki uzyskania licencji na prowadzenie domu publicznego. Ponadto § 32 nakłada na osoby korzystające z usług prostytutek obowiązek użycia podczas stosunku, także innego niż genitalny, prezerwatywy. Niezastosowanie się do wymogów tego przepisy ma być w myśl § 33 wykroczeniem administracyjnym.

3. Konkluzja

Niemieckie rozwiązania prawne w zakresie uregulowania prostytucji, czerpania z niej korzyści majątkowych i penalizacji tzw. czynów okołoprostytycyjnych wykazują znaczące podobieństwo do prawa holenderskiego. Tym samym jednak obarczone są tożsamymi zarzutami. Wskazuje się przede wszystkim, że legalizacja domów publicznych, depenalizacja stręczycielstwa czy sutenerstwa, o ile nie dotyczy osoby nieletniej czy nie uzależnia prostytutki, nie poprawiła społecznej i prawnej sytuacji osób trudniących się prostytucją.

¹⁰⁴ Zob. *Report by the Federal...*, s. 10.

¹⁰⁵ „Dieses Gesetz ist anzuwenden auf die Ausübung der Prostitution durch Personen über 18 Jahre sowie auf das Betreiben eines Prostitutionsgewerbes”.

Duże nadzieje są pokładane w tym zakresie we wspomnianej ustawie, która weszła w życie w lipcu 2017 r. Z oceną jej efektywności i znaczenia dla zjawiska prostytucji i czerpania z niej korzyści majątkowych należy jednak jeszcze poczekać.

V. Prawo rosyjskie

Na przeciwległym biegunie względem rozwiązań holenderskich w przedmiocie prostytucji i czerpania z niej korzyści majątkowych lokuje się prawo rosyjskie, noszące znamiona modelu prohibicyjnego. W Rosji karalne pozostają nie tylko typowe czyny okołoprostytycyjne takie jak np. kuplerstwo, ale karalne jest również samo uprawianie prostytucji.

Zwrócić przy tym trzeba uwagę na swoisty dualizm w rosyjskim porządku prawnym. Niektóre czyny związane z uprawianiem prostytucji są karalne jako tzw. przekroczenia administracyjne. Niektóre zaś zostały stypizowane w rosyjskim kodeksie karnym¹⁰⁶ (dalej: „rosyjski k.k.”) jako przestępstwa.

1. Przestępstwa okołoprostytycyjne w rosyjskim kodeksie karnym

1.1. *Zmuszanie do prostytucji*

Zgodnie z art. 240 ust. 1 rosyjskiego k.k., kto wciąga inną osobę w uprawianie prostytucji, lub zmusza ją do dalszego zajmowania się prostytucją podlega karze grzywny do 200 000 rubli lub w wymiarze wynagrodzenia za pracę lub innego dochodu skazanego za okres do 18 miesięcy, ograniczenia wolności do lat 3, prac poprawczych do lat 3, lub pozbawienia wolności do lat 3¹⁰⁷.

Typ czynu zabronionego z przywołanego przepisu jest przestępstwem zbliżonym do stypizowanego w art. 203 polskiego k.k. przestępstwa zmuszania do prostytucji. Polski ustawodawca określił stronę przedmiotową tego przestępstwa jako doprowadzenie do uprawiania prostytucji. Ustawodawca rosyjski znamię czasownikowe wyraził jako „wciągnięcie”, rosyjskie słowo „вовлечение”, może być

¹⁰⁶ Tekst dostępny na stronie <http://www.uwm.edu.pl/kpkm/uploads/files/rosyjski-kodeks-karny.pdf> (dnia 5 września 2017 r.).

¹⁰⁷ „Вовлечение в занятие проституцией или принуждение к продолжению занятия проституцией - наказываются штрафом в размере до двухсот тысяч рублей или в размере заработной платы или иного дохода осужденного за период до восемнадцати месяцев, либо ограничением свободы на срок до трех лет, либо лишением свободы на тот же срок”.

także rozumiane jako zaangażowanie. Wydaje się jednak, że w obu przypadkach, tj. zarówno na gruncie art. 203 polskiego k.k., jak i art. 240 ust. 1 rosyjskiego k.k., chodzi o takie zachowanie się sprawcy, które powoduje rozpoczęcie uprawiania prostytucji przez inną osobę lub kontynuację takiego procederu. Ten drugi przypadek ustawodawca rosyjski przewidział zresztą wprost w przepisie art. 240 ust. 1. Pierwsze z użytych przez rosyjskiego ustawodawcę znamion czasownikowych może być, podobnie jak w ukraińskim prawie karnym, rozumiane także jako działania polegające na nakłanianiu innej osoby do zajęcia się prostytucją¹⁰⁸, co zbliżałoby art. 240 ust. 1 rosyjskiego k.k. w tym zakresie do polskiej konstrukcji stręczycielstwa.

Przestępstwo z art. 240 ust. 1 rosyjskiego k.k. należy uznać za typ powszechny, znamienny skutkiem w postaci rozpoczęcia lub kontynuowania uprawiania prostytucji. Jest to przestępstwo umyślne w rozumieniu art. 24 ust. 1 rosyjskiego k.k.

W art. 240 ust. 2 rosyjskiego k.k. przewidziany został typ kwalifikowany wyżej analizowanego czynu¹⁰⁹. Znamieniem kwalifikującym jest dopuszczenie się czynu zabronionego stypizowanego w ust. 1 z użyciem przemocy lub groźby jej użycia, przewiezienia osoby pokrzywdzonej zza granicy lub bezprawnego przetrzymywania jej za granicą oraz dopuszczenie się tego czynu przez grupę osób w ramach zмовы.

W art. 240 ust. 3 rosyjskiego k.k. przewidziany został kolejny typ kwalifikowany przewidujący surowszą karę za dopuszczenie się czynów z ust. 1 lub 2 w zorganizowanej grupie przestępczej lub na szkodę małoletniego¹¹⁰.

¹⁰⁸ Zob. W. Nawrocki, M. Seńko, *Przestępstwa okołoprostytucyjne w ukraińskim kodeksie karnym* [w:] *Prostytucja*, red. M. Mozgawa, s. 189.

¹⁰⁹ „Те же деяния, совершенные: а) с применением насилия или с угрозой его применения; б) с перемещением потерпевшего через Государственную границу Российской Федерации или с незаконным удержанием его за границей; в) группой лиц по предварительному сговору, наказываются лишением свободы на срок до шести лет с ограничением свободы на срок до двух лет либо без такового”.

¹¹⁰ „Деяния, предусмотренные частями первой или второй настоящей статьи, совершенные организованной группой либо в отношении заведомо несовершеннолетнего, - наказываются лишением свободы на срок от трех до восьми лет с ограничением свободы на срок до двух лет либо без такового”.

1.2. Organizowanie prostytucji

W art. 241 rosyjskiego k.k. penalizowany jest czyn polegający na organizowaniu procederu prostytucji. Zgodnie z art. 241 ust. 1 rosyjskiego k.k., kto podejmuje działania polegające na organizowaniu prostytucji innych osób lub utrzymywaniu lokalu służącego do uprawiania prostytucji, podlega karze grzywny od 100 000 do 500 000 rubli lub w wymiarze wynagrodzenia za pracę lub innego dochodu skazanego za okres od roku do 3 lat, pracy poprawczej od roku do 5 lat lub pozbawienia wolności od roku do 5 lat¹¹¹.

Przestępstwo z art. 241 ust. 1 rosyjskiego k.k. jest zatem niejako odpowiednikiem polskiej konstrukcji sutenerstwa. Rosyjski ustawodawca nie wskazał w art. 241 ust. 1 rosyjskiego k.k. na działanie sprawcy w celu osiągnięcia korzyści majątkowej. Znamiona przestępstwa z tego przepisu nie kreują również wymogu, by sprawca taką korzyść musiał faktycznie uzyskać. Faktycznie jednak organizowanie uprawiania prostytucji przez inne osoby oraz utrzymywanie lokalu o takim przeznaczeniu prowadzą zazwyczaj do osiągania realnych korzyści majątkowych. Przestępstwo z art. 241 ust. 1 rosyjskiego k.k. jest przestępstwem powszechnym, bezskutkowym. Dopuścić się go można jedynie umyślnie.

W art. 241 ust. 2 rosyjskiego k.k. przewidziano typ kwalifikowany przestępstwa organizowania prostytucji¹¹². Znamieniem kwalifikującym z tego przepisu jest dopuszczenie się czynu przez sprawcę z wykorzystaniem jego pozycji służbowej albo z użyciem przemocy lub groźby jej użycia, albo z wykorzystaniem osób małoletnich do zajmowania się prostytucją. Artykuł 241 ust. 3 rosyjskiego k.k. statuuje kolejny typ kwalifikowany przestępstwa organizowania prostytucji¹¹³.

¹¹¹ „Деяния, направленные на организацию занятия проституцией другими лицами, а равно содержание притонов для занятия проституцией или систематическое предоставление помещений для занятия проституцией - наказываются штрафом в размере от ста тысяч до пятисот тысяч рублей или в размере заработной платы или иного дохода осужденного за период от одного года до трех лет либо лишением свободы на срок до пяти лет”.

¹¹² „Те же деяния, совершенные: а) лицом с использованием своего служебного положения; б) с применением насилия или с угрозой его применения; в) с использованием для занятия проституцией заведомо несовершеннолетних, - наказываются лишением свободы на срок до шести лет с ограничением свободы на срок до двух лет либо без такового”.

¹¹³ „Деяния, предусмотренные частями первой или второй настоящей статьи, совершенные с использованием для занятия проституцией лиц, заведомо не достигших четырнадцатилетнего возраста, - наказываются лишением свободы на срок от трех до десяти лет с ограничением свободы на срок от одного года до двух лет либо без такового”.

Na podstawie tego przepisu surowsza kara jest za dopuszczenie się czynu z art. 241 ust. 1 lub 2 z wykorzystaniem prostytutki osoby małoletniej, która nie ukończyła 14 lat.

2. Regulacje o charakterze administracyjnoprawnym

Jak już wyżej wspomniano, w rosyjskim systemie prawnym czyny związane z uprawianiem prostytutki nie są wyłączną domeną prawa karnego. Część z nich została bowiem przez rosyjskiego ustawodawcę uregulowana jako tzw. przekroczenia administracyjne w Kodeksie Federacji Rosyjskiej o przekroczeniach administracyjnych. Jest to swoisty odpowiednik kodeksu wykroczeń.

Zgodnie z art. 6.11 przedmiotowej ustawy uprawianie prostytutki podlega karze grzywny administracyjnej od 1500 rubli do 2000 rubli¹¹⁴. Na podstawie art. 6.12 rosyjskiego kodeksu o przekroczeniach administracyjnych karalne jest również uzyskiwanie dochodu z uprawiania prostytutki przez inną osobę¹¹⁵. Karą grożącą w tym przypadku jest kara grzywny administracyjnej od 2500 do 3000 rubli lub aresztu administracyjnego na okres od 10 do 15 dni.

Znamienne jest ulokowanie tych dwóch czynów w kodeksie o przekroczeniach administracyjnych w rozdziale 6 kodeksu¹¹⁶, traktującym o administracyjnym naruszeniu prawa stanowiącym zamach na zdrowie, zamach o charakterze sanitarno-epidemiologicznym lub zamach na pomyślność ludności i społeczną moralność¹¹⁷.

¹¹⁴ „Занятие проституцией - влечет наложение административного штрафа в размере от одной тысячи пятисот до двух тысяч рублей”.

¹¹⁵ „Получение дохода от занятия проституцией, если этот доход связан с занятием другого лица проституцией, - влечет наложение административного штрафа в размере от двух тысяч до двух тысяч пятисот рублей или административный арест на срок от десяти до пятнадцати суток”.

¹¹⁶ „Административные правонарушения, посягающие на здоровье, санитарно-эпидемиологическое благополучие населения и общественную нравственность”.

¹¹⁷ M. Kulik, *Przestępstwa...*, s. 167.

3. Konkluzja

Jak już wyżej wspomniano, rosyjskie regulacje prawne w przedmiocie prostytucji i czerpania z niej korzyści majątkowych noszą znamiona modelu prohibicyjnego. Samo uprawianie prostytucji nie jest jednak przestępstwem, lecz jedynie przekroczeniem administracyjnym, co może nieco przybliżyć rozwiązania rosyjskie do modelu abolicjonistycznego. Zwrócić też trzeba uwagę, że prawnie irrelewantne pozostaje korzystanie z usług seksualnych oferowanych przez prostytutki. Z tego też względu model rosyjski jest w tym zakresie swoistym odwróceniem tzw. modelu skandynawskiego, który zanalizowany zostanie w dalszej części rozważań.

VI. Prawo ukraińskie

Ukraińskie rozwiązania prawne w przedmiocie prostytucji wykazują duży stopień podobieństwa do rozwiązań rosyjskich. W ukraińskim kodeksie karnym¹¹⁸ (dalej: „ukraiński k.k.”) penalizowane są czyny okołoprostytycyjne. Samo uprawianie prostytucji jest natomiast na Ukrainie, podobnie jak w Rosji, wykroczeniem administracyjnym, chociaż warto odnotować, że do 2006 r. było penalizowane w kodeksie karnym jako przestępstwo¹¹⁹. Regulacje ukraińskie mają zatem rys modelu prohibicyjnego, zbliżają się też jednak do modelu abolicjonistycznego.

1. Przestępstwa okołoprostytycyjne w ukraińskim kodeksie karnym

1.1. *Prowadzenie domu publicznego i pośredniczenie w prostytucji*

Przepis art. 302 ukraińskiego k.k. typizuje przestępstwa prowadzenia domu publicznego oraz pośredniczenia w prostytucji. Zgodnie z art. 302 ust. 1 ukraińskiego k.k., kto tworzy lub utrzymuje dom publiczny lub pośredniczy w prostytucji, podlega karze grzywny do pięćdziesięciokrotności niepodlegających opodatkowaniu miesięcznych dochodów minimalnych lub karze ograniczenia wolności do 2 lat¹²⁰.

W typizacji przestępstw z art. 302 ust. 1 zd. 1 ukraińskiego k.k. ustawodawca posłużył się znamionami czynnościowymi „tworzy” lub „utrzymuje”. Wskazuje się, że przez pierwszą z tych czynności należy rozumieć utworzenie miejsca służącego, przynajmniej w części, uprawianiu prostytucji. Zachowanie polegające na utrzymywaniu domu publicznego ma mieć na celu zapewnienie dalszego funkcjonowania już istniejącego miejsca służącego do uprawiania prostytucji¹²¹. Są to przestępstwa, których można się dopuścić jedynie umyślnie. W przypadku tworzenia

¹¹⁸ Tekst dostępny na stronie <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (dnia 5 września 2017 r.).

¹¹⁹ Zob. W. Nawrocki, M. Seńko, *Przestępstwa...*, s. 180–181.

¹²⁰ „Створення або утримання місць розпусти, а також звідництво для розпусти – караються штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до двох років”.

¹²¹ Zob. W. Nawrocki, M. Seńko, *Przestępstwa...*, s. 185–186.

domu publicznego do dokonania konieczne jest zaistnienie skutku w postaci utworzenia domu publicznego. Utrzymywanie już istniejącego domu publicznego jest zaś przestępstwem formalnym.

W art. 302 ust. 1 zd. 1 ukraińskiego k.k. ustawodawca na określenie przedmiotu czynności wykonawczej posłużył się ukraińskim sformułowaniem „місце розпусти”. Dosłowne tłumaczenie tego zwrotu brzmi „miejsce rozpusty”. W większości publikacji nieukraińskojęzycznych używa się jednak tłumaczenia dom publiczny.

W art. 302 ust. 1 zd. 2 ukraińskiego k.k. stypizowano przestępstwo polegające na pośredniczeniu w prostytucji. Znamię czynnościowe wyrażono za pomocą imiesłowu czasownikowego „звідництво”. Problematiczne pozostaje polskie tłumaczenie tego słowa. Niektórzy autorzy tłumaczą je jako kuplerstwo¹²². Wydaje się jednak, że właściwsze jest posłużenie się pojęciem pośrednictwa. Wskazuje się bowiem, że art. 302 ust. 1 zd. 2 ukraińskiego k.k. ma właśnie penalizować zachowania polegające na pośredniczeniu między osobą uprawiającą prostytucję a jej potencjalnymi klientami, w szczególności poprzez aranżację spotkań i kontaktu¹²³. Podnosi się przy tym, że pośrednictwo to nie musi być wykonywane odpłatnie¹²⁴.

W art. 302 ust. 2 i 3 ukraińskiego k.k. przewidziano typy kwalifikowane. Zgodnie z art. 302 ust. 2 ukraińskiego k.k. dopuszczenie się jednego z czynów z ust. 1 w celu zysku, powtórnie lub w zorganizowanej grupie przestępczej zagrożone jest karą ograniczenia wolności do lat 5 albo karą pozbawienia wolności na ten sam okres¹²⁵. Typ kwalifikowany z art. 302 ust. 3 ukraińskiego k.k. polega zaś na dopuszczeniu się czynu z ust. 1 lub 2 przy zaangażowaniu w prostytucję osoby nieletniej, tj. poniżej 18. roku życia¹²⁶.

¹²² Zob. W. Nawrocki, M. Seńko, *Przestępstwa...*, s. 184.

¹²³ Zob. W. Nawrocki, M. Seńko, *Przestępstwa...*, s. 186.

¹²⁴ Zob. W. Nawrocki, M. Seńko, *Przestępstwa...*, s. 186.

¹²⁵ „Ті самі дії, вчинені з метою наживи або особою, раніше судимою за цей злочин, або вчинені організованою групою, - караються обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк”.

¹²⁶ „Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені із залученням неповнолітнього, - караються позбавленням волі на строк від двох до семи років”.

1.2. *Zmuszanie do prostytucji i sutenerstwo*

W art. 303 ust. 1 ukraińskiego k.k. stypizowane zostały przestępstwo polegające na wciągnięciu lub zmuszaniu innej osoby do uprawiania prostytucji oraz przestępstwo sutenerstwa. Zgodnie z tym przepisem, kto wciąga inną osobę w uprawianie prostytucji, zmusza ją do uprawiania prostytucji za pomocą wprowadzenia jej w błąd, szantażu lub wykorzystując wrażliwy stan tej osoby, albo wykorzystuje przemoc lub groźbę jej użycia lub kto dopuszcza się sutenerstwa, podlega karze pozbawienia wolności od lat 3 do lat 5¹²⁷.

Ustawodawca ukraiński stypizował zatem w art. 303 ust. 1 trzy czyny zabronione. Pierwszy z nich ogranicza się do wciągania innej osoby w uprawianie prostytucji. Zbliżony jest do polskiej konstrukcji stręczycielstwa. Wskazuje się bowiem, że wciągnięcie innej osoby w uprawianie prostytucji polega na jej nakłanianiu do uprawiania prostytucji¹²⁸. Drugi z czynów stypizowanych w art. 303 ust. 1 ukraińskiego k.k. polega już na zmuszaniu do jej uprawiania i jest swoistym odpowiednikiem art. 203 polskiego k.k. Wyjaśnienia wymaga część znamion strony przedmiotowej, którymi posłużył się ukraiński ustawodawca w art. 303 ust. 1 ukraińskiego k.k. Wskazuje się mianowicie, że pojęcie szantażu powinno być rozumiane jako groźba ujawnienia kompromitującego zachowania lub informacji, groźba uczynienia innych szkód lub jako dowolne zastraszenie w celu stworzenia korzystnej dla siebie sytuacji¹²⁹.

Znamię sutenerstwa, którym posłużył się ustawodawca w typizacji trzeciego z czynów z art. 303 ust. 1 ukraińskiego k.k., rozumiane jest jako organizowanie prostytucji innych osób, zapewnienie im możliwości uprawiania prostytucji¹³⁰.

¹²⁷ „Втягнення особи в заняття проституцією або примушування її до зайняття проституцією з використанням обману, шантажу чи уразливого стану цієї особи, або із застосуванням чи погрозою застосування насильства, або сутенерство - караються позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років”.

¹²⁸ Zob. W. Nawrocki, M. Seńko, *Przestępstwa...*, s. 189.

¹²⁹ Zob. W. Nawrocki, M. Seńko, *Przestępstwa...*, s. 190.

¹³⁰ „Під сутенерством у цій статті слід розуміти дії особи по забезпеченню заняття проституцією іншою особою”.

W szczególności działania te mogą polegać na udostępnianiu pomieszczeń, udzielaniu ochrony, zapewnianiu transportu, reklamy¹³¹.

Przyjmuje się, że wszystkich przestępstw stypizowanych w art. 303 ust. 1 ukraińskiego k.k. można dopuścić się jedynie z zamiarem bezpośrednim.

W art. 303 ust. 2, 3 i 4 ukraińskiego k.k. przewidziano typy kwalifikowane przestępstw z ust. 1. Zgodnie z art. 303 ust. 2 surowiej karane jest dopuszczenie się czynu z ust. 1 względem kilku osób, ponownie, działaniem w zмовie, przez funkcjonariusza wykorzystującego swoje stanowisko służbowe lub przez osobę, od której osoba pokrzywdzona jest uzależniona materialnie lub w jakikolwiek inny sposób¹³².

W art. 303 ust. 3 ukraińskiego k.k. przewidziano surowszą karę za dopuszczenie się czynu z ust. 1 lub 2 względem osoby nieletniej (poniżej lat 18) lub działaniem w zorganizowanej grupie przestępczej¹³³. Wreszcie w art. 303 ust. 4 ukraińskiego k.k. przewidziano ostatni z typów kwalifikowanych polegający na dopuszczeniu się czynu z ust. 1, 2 lub 3 względem osoby małoletniej, tj. poniżej lat 16, lub na spowodowaniu ciężkich skutków¹³⁴. Ciężkie skutki, o których mowa w tym przepisie, są w myśl art. 67 ukraińskiego k.k. okolicznością obciążającą w popełnieniu przestępstwa i występują jako znamię kwalifikujące w wielu typach kwalifikowanych w ukraińskim kodeksie karnym.

2. Regulacje o charakterze administracyjnoprawnym

Jak już wspomniano, ustawodawca ukraiński zdecydował się na uregulowanie samego uprawiania prostytucji jako wykroczenia o charakterze administracyjnym.

¹³¹ Zob. W. Nawrocki, M. Seńko, *Przestępstwa...*, s. 190.

¹³² „Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені щодо кількох осіб або повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або службовою особою з використанням службового становища, або особою, від якої потерпілий був у матеріальній чи іншій залежності, - караються позбавленням волі на строк від чотирьох до семи років”.

¹³³ „Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені щодо неповнолітнього або організованою групою, - караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з конфіскацією майна або без такої”.

¹³⁴ „Дії, передбачені частинами першою, другою або третьою цієї статті, вчинені щодо малолітнього, або якщо вони спричинили тяжкі наслідки, - караються позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна або без такої”.

Uprawianie prostytucji zostało uregulowane w ukraińskim kodeksie wykroczeń administracyjnych w rozdziale XIV zatytułowanym „Wykroczenia administracyjne naruszenia porządku publicznego i bezpieczeństwa publicznego”. Zgodnie z art. 181¹, mieszczącym się w tym rozdziale, zajmowanie się prostytucją pociąga za sobą pouczenie lub grzywnę w wysokości od pięciokrotności do dziesięciokrotności niepodlegających opodatkowaniu miesięcznych dochodów minimalnych¹³⁵. Surowiej karane jest dopuszczenie się tego wykroczenia ponownie, wielokrotnie w ciągu jednego roku. Karą wówczas grożącą jest kara grzywny od ośmiokrotności do piętnastokrotności niepodlegających opodatkowaniu miesięcznych dochodów minimalnych.

3. Konkluzja

Jak już wyżej wspomniano, ukraińskie regulacje prawne w przedmiocie prostytucji i czerpania z niej korzyści majątkowych mają pewne cechy modelu prohibicyjnego. Samo uprawianie prostytucji, podobnie jak w prawie rosyjskim, nie jest jednak przestępstwem, lecz jedynie wykroczeniem administracyjnym, co nadaje rozwiązaniom ukraińskim również cech modelu abolicjonistycznego. Analogicznie do uregulowań rosyjskich dotyczących prostytucji i przestępstw okołoprostytycyjnych, zwrócić trzeba uwagę, że prawnie irrelevantne pozostaje korzystanie z usług seksualnych oferowanych przez prostytutki.

¹³⁵ „Заняття проституцією тягне за собою попередження або накладення штрафу від п'яти до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Ті самі дії, вчинені повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, тягнуть за собою накладення штрафу від восьми до п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян”.

VII. Prawo szwedzkie

Szwedzkie rozwiązania prawne w zakresie prostytucji i czerpania z niej korzyści majątkowych trudno umieścić w ramach jednego z wyróżnianych rozwiązań modelowych, tj. modelu prohibicyjnego, reglamentacyjnego, neoreglamentacyjnego, abolicjonistycznego czy dekryminalizacyjnego. Prawo szwedzkie oprócz penalizowania tzw. przestępstw okołoprostytucyjnych, takich jak sutenerstwo czy stręczycielstwo, czyni karalnym również samo odpłatne korzystanie z usług seksualnych. Jednocześnie jednak świadczenie takich usług, czyli krótko mówiąc uprawianie prostytucji, jest legalne. Nie jest to zatem czysty model prohibicyjny. Nie jest to też jednak model abolicjonistyczny czy dekryminalizacyjny. Z tego względu szwedzkie rozwiązania w przedmiocie prostytucji i czerpania z niej korzyści majątkowych postrzegane są jako oddzielny model rozwiązań prawnych, określane mianem modelu skandynawskiego¹³⁶.

1. Przestępstwo korzystania z usług seksualnych

Obecny kształt szwedzkich przepisów prawa karnego dotyczących prostytucji i przestępstw okołoprostytucyjnych funkcjonuje od początku 1999 r. Wówczas weszła w życie ustawa nowelizująca szwedzki kodeks karny¹³⁷ (dalej jako: „szwedzki k.k.”) i wprowadzająca do niego przepisy penalizujące samo korzystanie z usług seksualnych oferowanych przez prostytutki.

Zgodnie z § 11 ust. 1 rozdział VI szwedzkiego k.k. zatytułowanym przestępstwa seksualne, kto uiszczając wynagrodzenie, podejmuje stosunki seksualne z inną osobą, która podejmuje takie stosunki za wynagrodzeniem inaczej niż dorywczo, podlega karze grzywny lub pozbawienia wolności do roku¹³⁸. Zgodnie z § 11 ust. 2

¹³⁶ Zbliżone do rozwiązań szwedzkich są zresztą regulacje prawne funkcjonujące w Finlandii, Norwegii i przede wszystkim w Islandii – zob. M. Kulik, *Przestępstwa...*, s. 163–164.

¹³⁷ Tekst dostępny na stronie https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/brottsbalk-1962700_sfs-1962-700 (5 września 2017 r.).

¹³⁸ „Den som, i annat fall än som avses förut i detta kapitel, skaffar sig en tillfällig sexuell förbindelse mot ersättning, döms för köp av sexuell tjänst till böter eller fängelse i högst ett år”.

szwedzkiego k.k. ust. 1 ma zastosowanie również w przypadku udzielenia obietnicy wynagrodzenia. Wynagrodzenie może być także uiszczone przez osobę trzecią¹³⁹.

Znamienne jest, że ustawodawca szwedzki konstruując ten przepis, nie posłużył się w nim pojęciem prostytucji czy świadczenia usług seksualnych, lecz odbywania stosunku seksualnego. Okoliczność ta jest swoistym wyrazem założeń twórców nowelizacji szwedzkiego prawa karnego. Wprost podkreślali oni bowiem konieczność zdjęcia odium negatywnych ocen społecznych z osób trudniących się prostytucją i dostrzeżenia problemu po drugiej stronie zjawiska prostytucji, tj. po stronie osób korzystających z usług prostytutek. Twórcy i zwolennicy modelu skandynawskiego wprost też wskazywali, że celem przedmiotowej nowelizacji szwedzkiego prawa karnego jest zniesienie dotychczasowych dysproporcji między prostytutkami a ich klientami oraz nierówności płci w ogóle¹⁴⁰.

Podkreślenia wymaga także okoliczność, że poza zakresem penalizacji przepisu § 11 ust. 1 szwedzkiego k.k. pozostaje odbywanie za wynagrodzeniem stosunków seksualnych z osobą, która prostytuuje się jedynie okazjonalnie. Zwraca się przy tym uwagę, że specyficzna konstrukcja strony podmiotowej w szwedzkim prawie karnym powoduje znaczne trudności w ocenie odpowiedzialności karnej sprawcy, który dopuścił się swego czynu z osobą zawodowo trudniącą się prostytucją, pozostając w błędnym przekonaniu, że jest to osoba prostytująca się tylko dorywczo¹⁴¹.

Wynagrodzenie, o którym mowa w § 11 szwedzkiego k.k., nie musi być pieniężne. Wskazuje się, że mogą to być różne przedmioty materialne – używki, jedzenie.

Szwedzki kodeks karny penalizuje również odbywanie za wynagrodzeniem stosunku seksualnego z osobą małoletnią, tj. poniżej 18. roku życia. Zgodnie z § 9 ust. 1 rozdział VI szwedzkiego k.k. karą wówczas grożąca jest kara grzywny lub kara

¹³⁹ „Vad som sägs i första stycket gäller även om ersättningen har utlovats eller getts av någon annan”.

¹⁴⁰ Zob. A. Mathieson, *Prostitution...*, s. 397. Wśród pozostałych motywów szwedzkiej regulacji wskazuje się zredukowanie liczby kobiet trudniących się prostytucją, zredukowanie rozmiarów przestępczości związanej z handlem ludźmi, zredukowanie liczby osób korzystających z usług seksualnych prostytutek, zredukowanie liczby domów publicznych oraz osób trudniących się sutenerstwem oraz propagowanie modelu skandynawskiego – zob. A. Mathieson, *Prostitution...*, s. 401.

¹⁴¹ Zob. M. Kulik, *Przestępstwa...*, s. 162.

pozbawienia wolności do lat 2¹⁴². Przepis § 9 ust. 2 szwedzkiego k.k. zawiera analogiczną regulację do tej z § 11 ust. 2, przewidującą, że przepis § 9 ust. 1 ma zastosowanie również w przypadku udzielenia obietnicy wynagrodzenia. Wynagrodzenie może być także uiszczone przez osobę trzecią¹⁴³.

2. Przestępstwa okołoprostytucyjne w prawie szwedzkim

Zgodnie z § 12 ust. 1 rozdział VI szwedzkiego k.k., kto nakłania inną osobę do podejmowania stosunków seksualnych w zamian za wynagrodzenie (stręczycielstwo) lub nadmiernie wykorzystuje finansowo podejmowanie takich stosunków przez inną osobę (sutenerstwo), podlega karze pozbawienia wolności do lat 4¹⁴⁴.

Zgodnie zaś z § 12 ust. 2 szwedzkiego k.k. tej samej karze podlega, kto wynajmując lokal i dowiedziawszy się, że jest on wykorzystywany do uprawiania prostytucji, nie wypowiedzie umowy najmu¹⁴⁵.

W § 12 ust. 3 szwedzkiego k.k. przewidziano typ kwalifikowany przestępstw z ust. 1 i 2¹⁴⁶. Surowsza kara grozi w przypadku, gdy przestępstwo zostanie uznane za szczególnie ciężki przypadek. Karą wówczas grożącą jest kara pozbawienia wolności od lat 2 do 8. W tym samym przepisie ustawodawca precyzuje, że szczególnie ciężki przypadek zachodzi, gdy działanie sprawcy było prowadzone na szeroką skalę, przyniosło znaczące korzyści lub polegało na bezwzględny wyzysku.

¹⁴² „Den som, i annat fall än som avses förut i detta kapitel, förmår ett barn som inte fyllt arton år att mot ersättning företa eller tåla en sexuell handling, döms för köp av sexuell handling av barn till böter eller fängelse i högst två år”.

¹⁴³ „Vad som sägs i första stycket gäller även om ersättningen har utlovats eller getts av någon Annan”.

¹⁴⁴ „Den som främjar eller på ett otillbörligt sätt ekonomiskt utnyttjar att en person har tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning, döms för koppleri till fängelse i högst fyra år”.

¹⁴⁵ „Om en person som med nyttjanderätt har upplåtit en lägenhet får veta att lägenheten helt eller till väsentlig del används för tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning och inte gör vad som skäligen kan begäras för att få upplåtelsen att upphöra, skall han eller hon, om verksamheten fortsätter eller återupptas i lägenheten, anses ha främjat verksamheten och dömas till ansvar enligt första stycket”.

¹⁴⁶ „Är brott som avses i första eller andra stycket att anse som grovt, döms för grovt koppleri till fängelse i lägst två och högst åtta år. Vid bedömning av om brottet är grovt skall särskilt beaktas om brottet avsett en verksamhet som bedrivits i större omfattning, medfört betydande vinning eller inneburit ett hänsynslöst utnyttjande av annan”.

Zwrócić należy uwagę na dość nieostre znamiona, którymi posłużył się ustawodawca szwedzki, typizując w § 12 szwedzkiego k.k. w/w przestępstwa, w szczególności stręczycielstwo. Najmniej wątpliwości budzi przestępstwo stręczycielstwa i użyte w nim znamie „nakłania” (szwedz. *främjar*). Pojawia się ono jeszcze trzykrotnie w szwedzkim kodeksie karnym i zdaje się, że w każdym z przepisów powinno być rozumiane tak samo, jako zachęcanie innej osoby do określonego zachowania, w przypadku § 12 rozdział VI do uprawiania prostytucji.

Bardziej problematyczna wydaje się być wykładnia znamion przestępstwa sutenerstwa. Ustawodawca szwedzki posłużył się do jego typizacji znamieniem nadmiernego wykorzystania finansowego. Wnioskować z tego można, że nie każde czerpanie korzyści majątkowych z cudzej prostytucji będzie realizować znamiona tego przestępstwa, lecz tylko takie, które było nadmierne. Niejednoznacznie interpretować też można znamiona czynu z § 12 ust. 2. Przede wszystkim zwrócić należy uwagę, że został on ograniczony do ułatwiania prostytucji innej osobie poprzez udostępnienie jej do tego celu lokalu. Problematyczne pozostaje stwierdzenie, jakie przypadki należy uznać za „wykorzystywanie lokalu do uprawiania prostytucji”.

3. Konkluzja

Po upływie ponad 18 lat od ukształtowania się skandynawskiego modelu prawnokarnej regulacji prostytucji jest ona dość dobrze oceniana zarówno przez ekspertów, jak i samych obywateli. Wskazuje się przede wszystkim na spadek liczby osób korzystających z usług prostytutek i liczby samych prostytutek. Zwraca się ponadto uwagę, że znacząco został ograniczony problem handlu ludźmi¹⁴⁷.

Krytycy modelu skandynawskiego podnoszą jednak, że ma on charakter skrajnie ideologiczny, a badania przeprowadzone do oceny jego efektywności nie biorą pod uwagę negatywnych skutków jego wprowadzenia¹⁴⁸.

¹⁴⁷ Zob. A. Mathieson, *Prostitution...*, s. 402.

¹⁴⁸ H. Wagenaar, S. Altink, H. Amesberger, *Final...*, s. 127–128.

Wydaje się, że mimo to, model skandynawski można ocenić jako oryginalne i w wielu punktach efektywne rozwiązanie w przedmiocie prawnokarnej regulacji prostytucji.

VIII. Prawo irlandzkie

Prawo irlandzkie w przedmiocie prostytucji i czerpania z niej korzyści majątkowych wykazywało znaczne podobieństwo do rozwiązań polskich i zaliczane było do modelu abolicjonistycznego. Samo uprawianie prostytucji oraz korzystanie z usług prostytutek pozostawało w Irlandii prawnokarnie irrelewantne. Karalne były natomiast tzw. czyny okołoprostytucyjne. Po ostatniej nowelizacji przepisów tzw. Sexual Offences Act¹⁴⁹ w lutym 2017 r. rozwiązania irlandzkie zbliżają się jednak do modelu skandynawskiego. Przedmiotowa nowelizacja zakłada bowiem penalizację korzystania z usług prostytutki.

Samo uprawianie prostytucji pozostało w Irlandii prawnokarnie irrelewantne. Penalizacji, obok korzystania z usług prostytutki, podlegają natomiast nadal pozostałe czyny okołoprostytucyjne.

1. Przestępstwo korzystania z usług prostytutki

Jak już wcześniej wspomniano, penalizacja korzystania z usług prostytutki ma miejsce w prawie irlandzkim dopiero od lutego 2017 r. Dokonaną wówczas nowelizacją Sexual Offences Act dodano do tej ustawy sekcję 7a. Zgodnie z ust. 1 tej sekcji przestępstwa tego dopuszcza się ten, kto płaci, oferuje lub obiecuje zapłacić innej osobie (w tym także prostytutce) pieniądze lub inną formę wynagrodzenia w celu doprowadzenia do aktywności seksualnej z prostytutką¹⁵⁰. Karą wówczas grożąca jest kara grzywny. Sekcja 7a ust. 2 definiuje pojęcie aktywności seksualnej, wskazując, że jest to każda aktywność, którą rozsądny obywatel za taką uznaje¹⁵¹.

¹⁴⁹ Tekst dostępny na stronie <http://revisedacts.lawreform.ie/eli/1993/act/20/revised/en/pdf?annotations=false> (5 września 2017 r.).

¹⁵⁰ „A person who pays, gives, offers or promises to pay or give a person (including a prostitute) money or any other form of remuneration or consideration for the purpose of engaging in sexual activity with a prostitute shall be guilty of an offence and shall be liable on summary conviction – (a) in the case of a first offence, to a class E fine, and (b) in the case of a second or subsequent offence, to a class D fine”.

¹⁵¹ „In this section ‘sexual activity’ means any activity where a reasonable person would consider that – (a) whatever its circumstances or the purpose of any person to it, the activity is because of its nature

Przestępstwo korzystania z usług prostytutki zostało zatem stypizowane jako przestępstwo umyślne, przy czym sprawca musi działać w określonym celu. Jednakże w zakresie znamienia „aktywności seksualnej” ustawodawca irlandzki posłużył się normatywem rozsądnego obywatela (*reasonable person*). Trzeba przy tym zwrócić uwagę, że Irlandia przynależy do systemu *common law*, dlatego konstrukcje umyślności i nieumyślności nie znajdują pełnego przełożenia na pojęcie *mens rea*.

Podkreślenia wymaga też fakt, że przestępstwo z sekcji 7a nie zostało stypizowane jako skutkowe, w związku z tym karalne jest już samo oferowanie lub uiszczanie wynagrodzenia za usługę seksualną, niezależnie od tego, czy do niej doszło czy nie. Zakres karalności jest zatem szerszy niż w przypadku § 11 ust. 1 szwedzkiego k.k. Ponadto prawo szwedzkie wymaga, aby osoba, z której usług seksualnych sprawca korzysta, zajmowała się prostytutką stale, tj. nie tylko dorywczo. Irlandzki Sexual Offences Act takich ograniczeń nie przewiduje.

2. Przestępstwo narzucania się prostytutce w miejscu publicznym

Zgodnie z sekcją 7 Sexual Offences Act, kto na ulicy lub w innym miejscu publicznym zwraca się z prośbą lub naprzykrza się innej osobie w celu oferowania prostytutki, podlega karze grzywny¹⁵². Wysokość tej kary jest przy tym zależna od ewentualnej recydywy sprawcy. W przypadku skazania po raz trzeci i każdy kolejny za przestępstwo stypizowane w sekcji 7 sąd może orzec karę pozbawienia wolności nieprzekraczającą 4 tygodni.

Sekcja 7 irlandzkiego Sexual Offences Act jest zatem odpowiednikiem art. 142 polskiego kodeksu wykroczeń. Ponadto penalizacja narzucania się przez prostytutkę ze swoimi usługami jest w prawie irlandzkim wsparta treścią sekcji 8 Sexual Offences Act. Zgodnie z sekcją 8 ust. 1 funkcjonariusz policji (irlandzka Garda Síochána) mający uzasadnione podejrzenie, że dana osoba porusza się po ulicy lub w miejscu

sexual, or (b) because of its nature the activity may be sexual and because of its circumstances or the purposes of any person in relations to it (or both) the activity is sexual”.

¹⁵² „A person who in a street or public place solicits or importunes another person or other persons for the purposes of prostitution shall be guilty of an offence and shall be liable on summary conviction to a fine”.

publicznym, żeby oferować lub narzucać swoje usługi seksualne, może nakazać jej niezwłoczne opuszczenie danej ulicy lub miejsca¹⁵³. Na podstawie art. 8 ust. 2 Sexual Offences Act niezastosowanie się do tego nakazu rodzi odpowiedzialność karną¹⁵⁴. Karą wówczas grożącą jest kara grzywny, kara pozbawienia wolności do 6 miesięcy lub obie te kary łącznie.

3. Przepięstwa okołoprostytycyjne w prawie irlandzkim

W prawie irlandzkim przestęstwa okołoprostytycyjne zostały, podobnie jak przestęstwo korzystania z usług prostytutki i przestęstwo narzucania się prostytutce, określone w Sexual Offences Act. W ustawie tej stypizowano przestęstwa sutenerstwa, stręczycielstwa, zmuszania do prostytucji, kuplerstwa oraz prowadzenia domu publicznego.

3.1. Sutenerstwo i zmuszanie do prostytucji

Zgodnie z przepisem sekcji 9 ust. 1 Sexual Offences Act, kto dla zysku kontroluje lub kieruje działalnością innej osoby w zakresie uprawiania prostytucji, albo organizuje prostytucję przez kontrolowanie lub kierowanie działalnością więcej niż jednej prostytutki, albo zmusza inną osobę, aby została prostytutką, podlega karze grzywny lub pozbawienia wolności do 12 miesięcy (przy postępowaniu uproszczonym) lub do 10 lat (przy normalnym trybie postępowania)¹⁵⁵.

W sekcji 9 stypizowano zatem swoisty typ przestęstwa sutenerstwa polegający na kontrolowaniu albo kierowaniu prostytucją innej osoby w celu zysku. Ustawodawca irlandzki przewidział przy tym możliwość sumarycznie określonego przedmiotu

¹⁵³ „A member of the Garda Síochána who has reasonable cause to suspect that a person is loitering in a street or public place in order to solicit or importune another person or other persons for the purposes of prostitution may direct that person to leave immediately that street or public place”.

¹⁵⁴ „A person who without lawful authority or reasonable excuse fails to comply with a direction under subsection (1) shall be guilty of an offence and shall be liable on summary conviction to a class D fine or imprisonment for a term not exceeding 6 months or both”.

¹⁵⁵ „A person who for gain (a) controls or directs the activities of a prostitute in respect of prostitution, (b) organises prostitution by controlling or directing the activities of more than one prostitute for that purpose, or (c) compels or coerces a person to be a prostitute, shall be guilty of an offence and shall be liable – (i) on summary conviction to a class A fine or imprisonment for a term not exceeding 12 months or both, or (ii) on conviction on indictment to a fine or imprisonment for a term not exceeding 10 years or both”.

wykonawczego, tj. kontrolowanie albo kierowanie prostytutką kilku (minimum) dwóch prostytutek.

Analizowany przepis penalizuje ponadto zmuszanie innej osoby do uprawiania prostytutki.

Wszystkie przestępstwa z sekcji 9 Sexual Offences Act zostały ukształtowane jako czyny umyślne, znamienne celem – działania w celu osiągnięcia zysku.

3.2. Kuplerstwo i stręczycielstwo

Zgodnie z treścią sekcji 10 ust. 1 Sexual Offences Act, kto świadomie, w całości, lub częściowo utrzymuje się z zysków z prostytutki innej osoby i udziela jej pomocy w prostytutce oraz nakłania do jej uprawiania, podlega karze grzywny, karze pozbawienia wolności do 12 miesięcy lub obu tym karom łącznie¹⁵⁶.

Przestępstwo z sekcji 10 ust. 1 Sexual Offences Act jest więc swoistym połączeniem stręczycielstwa (nakłaniania do uprawiania prostytutki) i kuplerstwa (ułatwiania uprawiania prostytutki) z utrzymywaniem się z prostytutki innej osoby. W prawie polskim zarówno stręczycielstwo, jak i kuplerstwo zostały ukształtowane jako przestępstwa kierunkowe. Ich sprawca musi działać w celu osiągnięcia korzyści majątkowej. W irlandzkiej konstrukcji przestępstwa z sekcji 10 ust. 1 Sexual Offences Act ustawodawca nie sformułował takiego wymogu. Utrzymywanie się z cudzej prostytutki jest jednak faktycznie czerpaniem z niej korzyści majątkowych. Ponadto zgodnie z przepisem sekcji 10 ust. 1 Sexual Offences Act sprawca musi działać świadomie (*knowingly*). Rozumie się przez to, że musi on uświadamiać sobie, że źródłem jego utrzymania, wyłącznym lub częściowym, są zyski z prostytutki innej osoby.

¹⁵⁶ „A person who knowingly lives in whole or in part on the earnings of the prostitution of another person and aids and abets that prostitution shall be guilty of an offence and shall be liable on summary conviction to a class A fine or imprisonment for a term not exceeding 12 months or both”.

3.3. Prowadzenie domu publicznego

Zgodnie z sekcją 11 Sexual Offences Act, kto a) utrzymuje, zarządza domem publicznym lub bierze udział bądź pomaga w zarządzaniu nim; b) będąc najemcą, posiadaczem lub jakąkolwiek osobą odpowiedzialną za nieruchomość lub jej część świadomie pozwala, by nieruchomość lub jej część były używane w charakterze domu publicznego; c) będąc wynajmującym, właścicielem albo agentem jednej z tych osób, wie, że dana nieruchomość lub jej część jest lub ma być używana jako dom publiczny i na to pozwala, podlega karze grzywny, pozbawienia wolności do 12 miesięcy lub obu tym karom łącznie (w przypadku postępowania uproszczonego) albo karze grzywny, karze pozbawienia wolności do lat 5 (w przypadku postępowania zwykłego)¹⁵⁷.

Przywołany przepis penalizuje zatem właściwie każde zachowanie, którym sprawca w jakiś sposób związany z nieruchomością umyślnie, tj. wiedząc o przeznaczeniu nieruchomości do uprawiania prostytucji, przyczynia się do takiego jej wykorzystania. Zakres penalizacji jest więc w przypadku sekcji 11 Sexual Offences Act bardzo szeroki. Zwrócić przy tym należy uwagę, że przestępstwa stypizowanego w tym przepisie można się dopuścić także przez zaniechanie, pozwalając na istniejący stan rzeczy, tj. wykorzystywanie nieruchomości jako domu publicznego.

4. Konkluzja

Szwedzki model prawnokarnej regulacji prostytucji i przestępstw okołoprostytycyjnych stał się inspiracją dla rozwiązań funkcjonujących od kilku miesięcy w Irlandii¹⁵⁸. Twórcy nowelizacji Sexual Offences Act nie ukrywali, że ich

¹⁵⁷ „A person who (a) keeps or manages or acts or assists in the management of a brothel, (b) being the tenant, lessee, occupier or person in charge of a premises, knowingly permits such premises or any part thereof to be used as a brothel or for the purposes of habitual prostitution, or (c) being the lessor or landlord of any premises or the agent of such lessor or landlord, lets such premises or any part thereof with the knowledge that such premises or some part thereof are or is to be used as a brothel, or is wilfully a party to the continued use of such premises or any part thereof as a brothel, shall be guilty of an offence and shall be liable on summary conviction to a class A fine or imprisonment for a term not exceeding 12 months or both, or on conviction on indictment to a fine not exceeding £10,000 or to imprisonment for a term not exceeding 5 years or to both”.

¹⁵⁸ Zob. R. Beegan, *Prostitution and sex work: situating Ireland's new law on prostitution in the radical and liberal feminist paradigms*, „Irish Journal of Applied Social Studies” 2017, nr 1, s. 69, <http://arrow.dit.ie/ijass/vol17/iss1/6/> (dostęp dnia 20 czerwca 2017 r.).

zamiarem jest uzyskanie analogicznych efektów do tych odnotowanych w Szwecji, w szczególności obniżenie liczby osób korzystających z usług prostytutek. Motywem nowelizacji z 2017 r. miała być także walka z nierównością płci¹⁵⁹.

Brak jeszcze badań mogących potwierdzić osiągnięcie przez ustawodawcę irlandzkiego zamierzonych celów. Sam kształt przepisów Sexual Offences Act po nowelizacji z 2017 r. z pewnością na to pozwala. Jak już bowiem wyżej wskazano, przestępstwo korzystania z usług prostytutki zostało w sekcji 7a stypizowane bardzo szeroko.

¹⁵⁹ Zob. *Report on hearings and submissions on the Review of Legislation on Prostitution 2013*, <http://www.oireachtas.ie/parliament/media/committees/justice/1.Part-1-final.pdf> (dostęp dnia 20 czerwca 2017 r.).

IX. Prawo łotewskie

Prawo łotewskie stanowi egzemplifikację modelu neoreglamentacyjnego. Uprawianie prostytucji na Łotwie jest w pełni legalne, jednakże obwarowane wieloma warunkami wykreowanymi na gruncie prawa administracyjnego. Łotewski kodeks karny¹⁶⁰ (dalej: „łotewski k.k.”) penalizuje natomiast szereg czynów okołoprostytycyjnych.

1. Przestępstwa okołoprostytycyjne w prawie łotewskim

1.1. Prowadzenie domu publicznego

Zgodnie z art. 163¹ łotewskiego k.k., kto zakłada, utrzymuje, zarządza lub finansuje dom publiczny (nielegalne miejsce do organizowania i świadczenia prostytucji), podlega karze pozbawienia wolności do lat 3, karze ograniczenia wolności, karze pracy społecznej albo karze grzywny¹⁶¹.

Przywołany przepis penalizuje cztery zachowania związane z funkcjonowaniem domu publicznego. Karalne jest mianowicie jego założenie, utrzymywanie, zarządzanie oraz finansowanie. Jest to zatem typowe przestępstwo wieloodmianowe, które zostaje dokonane już w momencie realizacji jednego ze wskazanych zachowań. Wątpliwości wzbudza wytyczenie wyraźnej granicy między utrzymywaniem (*uzturēšanu*) a finansowaniem (*finansēšanu*) domu publicznego. Wydaje się, że przez utrzymywanie należy rozumieć takie zachowania, które pozwalają na dalsze funkcjonowanie domu publicznego. Przez finansowanie zaś przekazywanie środków pieniężnych na prowadzenie takiego domu.

W art. 163¹ łotewskiego k.k. zawarto również definicję legalną domu publicznego. Ustawodawca wskazuje, że jest to nielegalne miejsce do organizowania i świadczenia prostytucji. Określenie domu publicznego mianem miejsca nielegalnego jest ściśle związane z ust. 3 rozporządzenia Rady Ministrów Republiki

¹⁶⁰ Tekst dostępny na stronie <https://likumi.lv/doc.php?id=88966#p163.1> (5 września 2017 r.).

¹⁶¹ „Par bordeļa (neatļauta prostitūcijas pakalpojumu organizēšanas un sniegšanas vieta) izveidošanu, uzturēšanu, vadīšanu vai finansēšanu, soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu”.

Łotewskiej, zgodnie z którym jedna osoba może oferować lub świadczyć usługi seksualne za opłatą tylko w lokalu, którego jest właścicielem lub najemcą¹⁶².

1.2. Stręczycielstwo i zmuszanie do prostytucji

Zgodnie z art. 164 § 1 łotewskiego k.k., kto dopuszcza się osobistego angażowania innej osoby do uprawiania prostytucji, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3, karze krótkotrwałego pozbawienia wolności, karze prac społecznych albo karze grzywny¹⁶³.

Znamię czasownikowe przedmiotowego przestępstwa zostało wyrażone za pomocą słowa „iesaistīšanu”, które należy tłumaczyć jako angażowanie. Czyn stypizowany w art. 164 § 1 łotewskiego k.k. jest zatem odpowiednikiem polskiej konstrukcji stręczycielstwa polegającej na nakłanianiu innej osoby do uprawiania prostytucji. Artykuł 164 § 1 łotewskiego k.k. nie wymaga jednak, aby sprawca działał w celu osiągnięcia korzyści majątkowej. W związku z tym należy uznać, że angażowanie w dowolnym celu innej osoby, aby uprawiała ona prostytucję, będzie już stanowiło realizację znamion przestępstwa z art. 164 § 1 łotewskiego k.k.

W art. 164 § 2 łotewskiego k.k. przewidziano typ kwalifikowany przestępstwa stręczycielstwa¹⁶⁴. Zgodnie z tym przepisem, kto dopuszcza się czynu określonego w art. 164 § 1, wykorzystując dobrą wiarę pokrzywdzonego, wprowadzając go w błąd, wykorzystując uzależnienie pokrzywdzonego od siebie lub jego bezbronność, podlega karze pozbawienia wolności na okres do lat 5, karze krótkoterminowego pozbawienia wolności, karze pracy na cele społeczne albo karze grzywny z możliwością konfiskaty mienia oraz z możliwością dozoru na okres nieprzekraczający 3 lat. Typ czynu z art. 164 § 2 łotewskiego k.k. nie jest już zatem

¹⁶² „Personai atļauts piedāvāt vai sniegt seksuālos pakalpojumus par maksu tikai dzīvojamā telpā, kas ir tās īpašums vai par kuru tā ir noslēgusi īres līgumu”.

¹⁶³ „Par personas iesaistīšanu prostitūcijā, soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas”.

¹⁶⁴ „Par piespiešanu nodarboties ar prostitūciju vai par personas iesaistīšanu prostitūcijā, ļaunprātīgi izmantojot tās uzticēšanos vai ar viltu, vai izmantojot personas atkarību no vainīgā vai tās bezpalīdzības stāvokli, — soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas, un ar probācijas uzraudzību uz laiku līdz trim gadiem vai bez tās”.

przestępstwem stręczycielstwa, ale ze względu na doprecyzowanie strony przedmiotowej, określenie sposobu, w jaki ma działać sprawca, należałoby określić go mianem zmuszania do prostytucji.

Również w art. 164 § 3 łotewskiego k.k. zostały przewidziane typy kwalifikowane przestępstwa stręczycielstwa i zmuszania do prostytucji¹⁶⁵. Zgodnie z tym przepisem odpowiada za typ kwalifikowany, kto dopuszcza się czynu określonego w art. 164 § 1 lub 2 ponownie, lub działając w grupie, albo angażując w uprawianie prostytucji małoletniego, albo tworzy warunki do zaangażowania małoletniego. Karą wówczas grożącą jest kara pozbawienia wolności od lat 3 do lat 8 z możliwością konfiskaty mienia oraz z możliwością dozoru na okres nieprzekraczający 3 lat. Osobą małoletnią zgodnie z art. 64 łotewskiego k.k. jest osoba, która nie ukończyła 18. roku życia¹⁶⁶. Zwrócić trzeba uwagę, że w art. 164 § 3 łotewskiego k.k. spenalizowane zostało również przygotowanie do zaangażowania w prostytucję osoby małoletniej.

Artykuł 164 § 3 łotewskiego k.k. musi być odczytywany łącznie z § 4¹⁶⁷, w którym przewidziana została surowsza kara w przypadku dopuszczenia się zaangażowania w prostytucję dziecka. Dzieckiem w świetle art. 11 łotewskiego k.k. jest osoba, która nie ukończyła 14. roku życia¹⁶⁸. Wobec tego, osobą pokrzywdzoną czynem, o którym mowa w art. 164 § 3 łotewskiego k.k., może być osoba małoletnia, która nie ukończyła 18. roku życia, ale ukończyła 14. rok życia. W przypadku osób małoletnich, które nie ukończyły 14. roku życia, zastosowanie znajdzie art. 164 § 4. Karą wówczas grożącą sprawcy jest kara pozbawienia wolności od lat 5 do lat 12, z możliwością konfiskaty mienia oraz z możliwością dozoru na okres nieprzekraczający 3 lat.

¹⁶⁵ „Par šā panta pirmajā vai otrajā daļā paredzētajām darbībām, ja tās izdarījusi personu grupa, vai par nepilngadīgā pamudināšanu, iesaistīšanu vai piespiešanu nodarboties ar prostitūciju, vai par telpu nodošanu nepilngadīgām personām prostitūcijai soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no trim līdz astoņiem gadiem, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas, un ar probācijas uzraudzību uz laiku līdz trim gadiem vai bez tās”.

¹⁶⁶ „Šīs nodaļas nosacījumi attiecas uz personām, kas līdz noziedzīgā nodarījuma izdarīšanai nav sasniegušas astoņpadsmit gadu vecumu”.

¹⁶⁷ „Par mazgadīgā pamudināšanu, iesaistīšanu vai piespiešanu nodarboties ar prostitūciju soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no pieciem līdz divpadsmit gadiem, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas, un ar probācijas uzraudzību uz laiku līdz trim gadiem”.

¹⁶⁸ „Pie kriminālatbildības saucama fiziskā persona, kas līdz noziedzīga nodarījuma izdarīšanas dienai sasniegusi četrpadsmit gadu vecumu. Mazgadīgais, tas ir, persona, kas nav sasniegusi četrpadsmit gadu vecumu, pie kriminālatbildības nav saucams”.

Wreszcie w art. 164 § 5 łotewskiego k.k. został stypizowany ostatni typ kwalifikowany przestępstwa stręczycielstwa¹⁶⁹. Zgodnie z tym przepisem, w sytuacji gdy sprawca czynów z art. 164 § 1–4 dopuścił się ich, działając w zorganizowanej grupie przestępczej, podlega karze pozbawienia wolności od lat 5 do lat 15, z możliwością konfiskaty mienia oraz z możliwością dozoru na okres nieprzekraczający 3 lat.

1.3. Sutenerstwo

Zgodnie z art. 165 łotewskiego k.k., kto w celu wzbogacenia się czerpie korzyści majątkowe z cudzej prostytutki, podlega karze pozbawienia wolności nieprzekraczającej 5 lat, karze krótkotrwałego pozbawienia wolności, karze pracy społecznej, albo karze grzywny, z możliwością konfiskaty mienia oraz z możliwością dozoru na okres nieprzekraczający 3 lat¹⁷⁰.

Dla dokonania przestępstwa sutenerstwa w łotewskim prawie karnym nie wystarczy zatem samo faktyczne czerpanie korzyści majątkowych z cudzej prostytutki. Sutenerstwo zostało w nim bowiem ukształtowane jako przestępstwo kierunkowe, znamienne celem wzbogacenia się. Dyskusyjne może się wydawać, czy korzyści majątkowe mogą być czerpane w innym celu niż wzbogacenie się. Wydaje się, że istotą kierunkowości przestępstwa z art. 165 § 1 łotewskiego k.k. jest wymóg, by osiągnięte korzyści majątkowe przypadły rzeczywiście sprawcy i w ten sposób stanowiły przysporzenie w jego majątku.

Artykuł 165 § 2 łotewskiego k.k. kreuje typ kwalifikowany przestępstwa sutenerstwa, ze względu na dopuszczenie się go działaniem w grupie, lub na szkodę małoletniego¹⁷¹. Karą wówczas grożącą jest kara pozbawienia wolności do lat 8, z możliwością konfiskaty mienia oraz z możliwością dozoru na okres

¹⁶⁹ „Par šajā pantā paredzētajām darbībām, ja tās izdarījusi organizēta grupa, soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no pieciem līdz piecpadsmit gadiem, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas, un ar probācijas uzraudzību uz laiku līdz trim gadiem”.

¹⁷⁰ „Par tādās personas izmantošanu iedzīvošanās nolūkā, kura nodarbojas ar prostitūciju, soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas, un ar probācijas uzraudzību uz laiku līdz trim gadiem vai bez tās”.

¹⁷¹ „Par tādām pašām darbībām, ja tās izdarījusi personu grupa vai arī tās izdarītas attiecībā uz nepilngadīgām personām, soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz astoņiem gadiem, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas, un ar probācijas uzraudzību uz laiku līdz trim gadiem”.

nieprzekraczający 3 lat. Kolejny typ kwalifikowany został przewidziany w art. 165 § 3 łotewskiego k.k.¹⁷² Jeżeli sprawca dopuścił się czynu z art. 165 § 1 lub 2, działając w zorganizowanej grupie przestępczej lub na szkodę dziecka, podlega karze pozbawienia wolności od lat 5 do lat 15, z możliwością konfiskaty mienia oraz z możliwością dozoru na okres nieprzekraczający 3 lat.

2. Regulacje o charakterze administracyjnoprawnym

Administracyjne regulacje kreujące ograniczenia w uprawianiu prostytucji na Łotwie zostały zawarte w rozporządzeniu nr 32 Rady Ministrów Republiki Łotwy z dnia 22 stycznia 2008 r. Zgodnie z przepisami tego aktu prostytucji nie mogą uprawiać osoby małoletnie oraz nieposiadające książeczki zdrowia (ust. 2)¹⁷³. W ust. 4 rozporządzenia wyliczono miejsca, w których niedopuszczalne jest uprawianie prostytucji¹⁷⁴.

Niedopuszczalne jest również tworzenie podmiotów zbiorowych w celu oferowania i świadczenia usług seksualnych za opłatą (ust. 6)¹⁷⁵. Zabronione jest także reklamowanie i oferowanie usług seksualnych za pośrednictwem Internetu, prasy i innych środków masowego przekazu, jak również czynienie tego za pośrednictwem innych osób (ust. 11)¹⁷⁶.

Zgodnie zaś z ust. 14 egzekwowanie regulacji zawartych w przedmiotowym rozporządzeniu pozostaje kompetencją policji i straży miejskiej¹⁷⁷.

¹⁷² „Par tādām pašām darbībām, ja tās izdarījusi organizēta grupa vai ja tās izdarītas attiecībā uz mazgadīgām personām, soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no pieciem līdz piecpadsmit gadiem, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas, un ar probācijas uzraudzību uz laiku līdz trim gadiem”.

¹⁷³ „Ar prostitūciju aizliegts nodarboties nepilngadīgai personai”.

¹⁷⁴ „Personai aizliegts piedāvāt vai sniegt seksuālos pakalpojumus par maksu, kā arī saņemt šos pakalpojumus šo noteikumu 3.punktā minētajā dzīvojamā telpā: ja tā atrodas tuvāk par 100 metriem no izglītības iestādes vai baznīcas; ja tajā atrodas nepilngadīgais; ja pret to iebilst citas personas, kuras dzīvo šajā telpā vai mājā, kurā tā atrodas”.

¹⁷⁵ „Personām aizliegts apvienoties grupās, lai piedāvātu un sniegtu seksuālos pakalpojumus par maksu, kā arī pieņemtu pasūtījumus seksuālo pakalpojumu sniegšanai par maksu”.

¹⁷⁶ „Seksuālos pakalpojumus aizliegts piedāvāt un reklamēt internetā, presē un citos plašsaziņas līdzekļos (izņemot erotiska rakstura izdevumus), kā arī izmantojot citu personu starpniecību”.

¹⁷⁷ „Šo noteikumu izpildi atbilstoši kompetencei kontrolē Valsts policija un pašvaldības policija”.

3. Konkluzja

Łotewskie regulacje prawne dotyczące prostytucji i czerpania z niej korzyści majątkowych znacząco różnią się od modelu szwedzkiego, rosyjskiego czy holenderskiego. Korzystanie z usług oferowanych przez prostytutki jest w pełni legalne. Legalne jest także samo uprawianie prostytucji, aczkolwiek obwarowane określonymi warunkami. Penalizowane pozostają natomiast tzw. czyny okołoprostytucyjne, takie jak sutenerstwo, stręczycielstwo czy zmuszanie do prostytucji.

Wydaje się, że nieco bliżej jest rozwiązaniom łotewskim do modelu abolicjonistycznego, chociażby w polskim wydaniu. Zauważyć jednak należy, że model abolicjonistyczny, w tym także przepisy funkcjonujące w Polsce, nie nakładają w zasadzie żadnych ograniczeń w zakresie możliwości uprawiania prostytucji. Wyjątkiem jest jedynie art. 142 polskiego k.w.

X. Prawo angielskie i walijskie

Uregulowania prawa angielsko-walijskiego należy zaliczyć do modelu abolicjonistycznego. Uprawianie prostytucji i korzystanie z usług oferowanych przez prostytutki pozostaje, co do zasady, prawnokarnie irrelewantne. Penalizowane są natomiast przestępstwa okołoprostytycyjne, takie jak np. stręczycielstwo. Podkreślić jednak należy, że prawo angielsko-walijskie przewiduje karalność zachowania polegającego na nagabywaniu w miejscu publicznym innej osoby do wyświadczenia usługi seksualnej. Głównymi aktami prawnymi zawierającymi przepisy dotyczące prostytucji i czerpania z niej korzyści majątkowych są Sexual Offences Act z 2003 r. i Sexual Offences Act z 1956 r.

1. Przestępstwa okołoprostytycyjne w prawie angielsko-walijskim

1.1. Nagabywanie prostytutki

Zgodnie z sekcją 51A ust. 1 i 3 Sexual Offences Act z 2003 r., kto na ulicy albo w innym miejscu publicznym nagabuje inną osobę w celu uzyskania od niej, jako od prostytutki, usługi seksualnej, podlega karze grzywny. Ustęp 2 sekcji 51A Sexual Offences Act z 2003 r. precyzuje, że za przebywającą w miejscu publicznym uznaje się również osobę w pojeździe znajdującym się na ulicy lub w innym miejscu publicznym¹⁷⁸. Przez pojęcie prostytutki używane w Sexual Offences Act z 2003 r. należy zaś, zgodnie z treścią sekcji 54 ust. 2¹⁷⁹ w zw. z sekcją 51 ust. 2¹⁸⁰, rozumieć osobę, która przynajmniej jednokrotnie zaoferowała swoje usługi seksualne innej osobie za opłatą lub obietnicą opłaty.

¹⁷⁸ „(1) It is an offence for a person in a street or public place to solicit another (B) for the purpose of obtaining B's sexual services as a prostitute. (2) The reference to a person in a street or public place includes a person in a vehicle in a street or public place. (3) A person guilty of an offence under this section is liable on summary conviction to a fine not exceeding level 3 on the standard scale”.

¹⁷⁹ „In sections 51A, 52, 53 and 53A «prostitute» and «prostitution» have the meaning given by section 51(2)”.

¹⁸⁰ „In those sections «prostitute» means a person (A) who, on at least one occasion and whether or not compelled to do so, offers or provides sexual services to another person in return for payment or a promise of payment to A or a third person; and «prostitution» is to be interpreted accordingly”.

Zauważyć należy, że przedmiotowy przepis angielsko-walijskiego Sexual Offences Act z 2003 r. jest swoistym odwróceniem regulacji art. 142 polskiego k.w. i sekcji 7 irlandzkiego Sexual Offences Act. Przywołane przepisy penalizują bowiem narzucanie się prostytutce w miejscu publicznym. Regulacja angielsko-walijska dotyczy zaś narzucania się prostytutce. Sekcja 51A nadaje więc rozwiązaniom angielsko-walijskim pewnego rysu modelu skandynawskiego, który – jak już wyżej podkreślano – charakteryzuje się przeniesieniem punktu ciężkości regulacji prawnych na stronę osoby korzystającej z usług prostytutki.

1.2. Korzystanie z prostytucji wymuszonej

Uzupełnieniem regulacji sekcji 51A w rysie modelu szwedzkiego jest przepis sekcji 53A Sexual Offences Act z 2003 r. Zgodnie bowiem z sekcją 53A ust. 1 przestępstwa korzystania z prostytucji wymuszonej dopuszcza się sprawca, który udziela lub obiecuje udzielić zapłatę za usługę seksualną prostytutce, która została do świadczenia tej usługi skłoniona przez działania eksploatacyjne podjęte przez inną osobę w celu osiągnięcia korzyści majątkowej¹⁸¹. W sekcji 53A ust. 3 ustawodawca precyzuje, że przez działania eksploatacyjne należy rozumieć użycie przemocy, groźby lub jakiegokolwiek innej formy przymusu lub podstęp¹⁸². Zapłatą zaś, w myśl sekcji 54 ust. 3¹⁸³ w zw. z sekcją 51 ust. 3¹⁸⁴, jest korzyść majątkowa, obejmująca również zwolnienie z długu oraz dostarczenie dóbr i usług bezpłatnie lub po niższej cenie. Karą grożącą za czyn z sekcji 53A jest kara grzywny¹⁸⁵.

Zwrócić też trzeba uwagę na przepis sekcji 53A ust. 2, zgodnie z którym dla odpowiedzialności karnej sprawcy nie jest istotne miejsce, w którym usługa

¹⁸¹ „A person (A) commits an offence if – (a) A makes or promises payment for the sexual services of a prostitute (B), (b) a third person (C) has engaged in exploitative conduct of a kind likely to induce or encourage B to provide the sexual services for which A has made or promised payment, and (c) (C) engaged in that conduct for or in the expectation of gain for C or another person (apart from A or B)”.

¹⁸² „C engages in exploitative conduct if – (a) C uses force, threats (whether or not relating to violence) or any other form of coercion, or (b) C practises any form of deception”.

¹⁸³ „In section 53A «payment» has the meaning given by section 51(3)”.

¹⁸⁴ „In subsection (2), «payment» means any financial advantage, including the discharge of an obligation to pay or the provision of goods or services (including sexual services) gratuitously or at a discount”.

¹⁸⁵ „A person guilty of an offence under this section is liable on summary conviction to a fine not exceeding level 3 on the standard scale”.

prostyutki ma zostać wykonana, w szczególności może to być miejsce poza terytorium Anglii i Walii. Ponadto, nie jest także konieczne, by sprawca wiedział o działaniach eksploatacyjnych podjętych wobec prostytutki przez osobę trzecią¹⁸⁶. Przepis o korzystaniu z wymuszonej prostytucji został zatem oparty na tzw. *strict liability*, czyli odpowiedzialności obiektywnej. Nie jest konieczne stwierdzenie po stronie sprawcy umyślności lub nieumyślności czy *mens rea*. Istotna jest jedynie sama realizacja zachowania przedmiotowo sypizowanego w analizowanym przepisie.

1.3. Stręczycielstwo

Stręczycielstwo zostało w angielsko-walijskim Sexual Offences Act z 2003 r. sypizowane w sekcji 52. Zgodnie z tym przepisem czynu tego dopuszcza się ten, kto w celu osiągnięcia korzyści majątkowej dla siebie lub dla kogoś innego doprowadza inną osobę do uprawiania prostytucji, lub ją do tego nakłania. Podobnie jak w przypadku przestępstwa z sekcji 53A nieistotne pozostaje miejsce, w którym prostytucja ma być uprawiana. Może to być miejsce poza terytorium Anglii i Walii¹⁸⁷. Karą grożącą za stręczycielstwo jest kara grzywny, kara pozbawienia wolności do 6 miesięcy lub obie te kary łącznie (w przypadku postępowania uproszczonego), albo kara pozbawienia wolności do lat 7 (w przypadku zwykłego postępowania)¹⁸⁸.

Przez korzyść majątkową, o której mowa w sekcji 52 oraz w innych przepisach Sexual Offences Act z 2003 r., należy zgodnie z sekcją 54 ust. 1 rozumieć każdą korzyść o charakterze finansowym, obejmującą także zwolnienie z długu, oraz otrzymanie dóbr i usług bezpłatnie lub po niższej cenie¹⁸⁹.

¹⁸⁶ „The following are irrelevant (a) where in the world the sexual services are to be provided and whether those services are provided, (b) whether A is, or ought to be, aware that C has engaged in exploitative conduct”.

¹⁸⁷ „A person commits an offence if he intentionally controls any of the activities of another person relating to that person’s prostitution in any part of the world, and he does so for or in the expectation of gain for himself or a third person”

¹⁸⁸ „A person guilty of an offence under this section is liable on summary conviction, to imprisonment for a term not exceeding 6 months or a fine not exceeding the statutory maximum or both; on conviction on indictment, to imprisonment for a term not exceeding 7 years”.

¹⁸⁹ „In sections 52, 53 and 53A, «gain» means any financial advantage, including the discharge of an obligation to pay or the provision of goods or services (including sexual services) gratuitously or at

Zaznaczyć trzeba, że doprowadzenie do uprawiania prostytucji, o którym mowa w sekcji 52 Sexual Offences Act z 2003 r., może nastąpić również z użyciem tzw. działań eksploatacyjnych¹⁹⁰. Z tego też względu stypizowany w sekcji 52 czyn nosi również pewne znamiona zmuszania do prostytucji.

1.4. Kontrolowanie cudzej prostytucji

Zgodnie z treścią sekcji 53 Sexual Offences Act z 2003 r., kto w celu osiągnięcia korzyści majątkowej umyślnie kontroluje jakąkolwiek aktywność innej osoby związanej z jej prostytucją w jakiegokolwiek części świata, podlega karze grzywny, karze pozbawienia wolności do 6 miesięcy lub obu tym karom łącznie (w przypadku postępowania uproszczonego), albo karze pozbawienia wolności do lat 7 (w przypadku zwykłego postępowania)¹⁹¹.

Wskazuje się, że dla bytu tego przestępstwa istotne jest znaczące ograniczenie wolności decyzji i wyboru osoby prostytuującej się i podobnie jak przy przestępstwie stręczycielstwa może nastąpić to przez tzw. działania eksploatacyjne¹⁹². Przykładem kontroli bez eksploatacji może być tutaj kontrola finansów prostytutki, pobieranie części jej zarobków, dobór klientów czy ustalanie warunków pracy¹⁹³. Taka wykładnia przestępstwa kontrolowania prostytucji, jak również określenie jego subiektywnej strony przez wskazanie celu zachowania się sprawcy (osiągnięcia korzyści majątkowej) zbliża to przestępstwo do znanych z polskiego kodeksu karnego konstrukcji przestępstw sutenerstwa i zmuszania do prostytucji.

a discount; or the goodwill of any person which is or appears likely, in time, to bring financial advantage”.

¹⁹⁰ Zob. *Sexual Offences. Definitive Guideline*, s. 82, http://www.sentencingcouncil.org.uk/wpcontent/uploads/Final_Sexual_Offences_Definitive_Guideline_content_web1.pdf (dostęp dnia 20 czerwca 2017 r.).

¹⁹¹ „A person commits an offence if he intentionally controls any of the activities of another person relating to that person’s prostitution in any part of the world, and he does so for or in the expectation of gain for himself or a third person. A person guilty of an offence under this section is liable on summary conviction, to imprisonment for a term not exceeding 6 months or a fine not exceeding the statutory maximum or both; on conviction on indictment, to imprisonment for a term not exceeding 7 years”.

¹⁹² Zob. *Sexual...*, s. 82.

¹⁹³ Zob. *Sexual...*, s. 82.

1.5. Przepęstwa związane z prowadzeniem domu publicznego

Przepęstwa związane z prowadzeniem domu publicznego zostały uregulowane w Sexual Offences Act z 1956 r. i znowelizowane przepisami Sexual Offences Act z 2003 r. Za dom publicznym w prawie angielsko-walijskim uznaje się nieruchomość, którą przynajmniej dwie osoby używają w celu świadczenia usług seksualnych¹⁹⁴.

W aktualnym brzmieniu sekcja 33 Sexual Offences Act z 1956 r. penalizuje utrzymywanie domu publicznego oraz zarządzanie nim. W myśl tego przepisu karalna jest także współpraca w zarządzaniu domem publicznym, jak również pomoc w jego zarządzaniu¹⁹⁵. Uzupełnieniem tej regulacji jest dodana w 2003 r. sekcja 33A, zgodnie z którą karalne jest utrzymywanie domu publicznego, zarządzanie nim oraz współpraca w zarządzaniu domem publicznym, jak również pomoc w jego zarządzaniu także wtedy, gdy domem publicznym jest miejsce o jakimś innym, dodatkowym przeznaczeniu¹⁹⁶. Zakresy kryminalizacji czynów z sekcji 33 i 33A częściowo zatem pokrywają się, co może powodować liczne problemy w praktyce ich stosowania. Ponadto zaskakująca jest rozbieżności w przewidzianych za te czyny karach. Czyn z sekcji 33 zagrożony jest bowiem karą do 3 miesięcy pozbawienia wolności lub w razie powtórznego skazania – do 6 miesięcy pozbawienia wolności. Za czyn z sekcji 33A grozi zaś kara do 7 lat pozbawienia wolności (w przypadku zwykłego postępowania)¹⁹⁷.

Sexual Offences Act z 1956 r. penalizuje również zachowania niezwiązane bezpośrednio z prowadzeniem domu publicznego. Zgodnie z sekcją 34, kto jako właściciel nieruchomości, wynajmujący lub agent jednej z tych osób pozwala, mimo posiadanej w tym zakresie wiedzy, na używanie całości lub części nieruchomości jako domu publicznego oraz kto dowiadując się o wykorzystywaniu całości lub części nieruchomości jako domu publicznego, pozwala na kontynuowanie tego

¹⁹⁴ Zob. *House of Commons, Home Affairs Committee, Prostitution. Third Report of Session 2016-17*, Londyn, 2016, s. 18, <https://www.publications.parliament.uk/pa/cm201617/cmselect/cmhaff/26/26.pdf> (dostęp dnia 20 czerwca 2017 r.).

¹⁹⁵ „It is an offence for a person to keep a brothel, or to manage, or act, or assist in the management of a brothel”.

¹⁹⁶ „It is an offence for a person to keep, or to manage, or act or assist in the management of, a brothel to which people resort for practices involving prostitution (whether or not also for other practices)”.

¹⁹⁷ Zob. M. Kulik, *Przepęstwa...*, s. 161.

wykorzystywania, podlega karze analogicznej do przewidzianej w sekcji 33, a więc karze do 3 miesięcy pozbawienia wolności, lub w razie powtórnego skazania – do 6 miesięcy pozbawienia wolności¹⁹⁸. Sekcja 34 angielsko-walijskiego Sexual Offences Act z 1956 r. jest zatem odpowiednikiem sekcji 11 lit. b i c irlandzkiego Sexual Offences Act.

Sekcje 35 i 36 angielsko-walijskiego Sexual Offences Act z 1956 r. penalizują ponadto czyny lokatorów i najemców. Zgodnie z sekcją 35 ust. 1 lokator lub najemca, a także osoba odpowiedzialna z jakiegokolwiek tytułu za nieruchomość, która świadomie zezwała na wykorzystanie całości lub części nieruchomości jako domu publicznego, również podlega karze pozbawienia wolności do 3 miesięcy lub w razie powtórnego skazania do 6 miesięcy pozbawienia wolności¹⁹⁹. Przepis sekcji 36 stanowi zaś, że przestępstwa zagrożonego taką samą karą dopuszcza się też najemca lub lokator, którzy świadomie zezwalają na wykorzystywanie całości lub części nieruchomości do celów stałej prostytucji²⁰⁰.

Kary za wszystkie przestępstwa związane z prowadzeniem domu publicznego, przewidziane w Sexual Offences Act z 1956 r., zostały określone w sekcji 37.

2. Przestępstwa związane z prostytucją dziecięcą

Przestępstwa związane z prostytucją dziecięcą zostały w prawie angielsko-walijskim stypizowane odrębnie. Regulacje w tym zakresie zawierają przepisy sekcji 47–50 Sexual Offences Act z 2003 r.

Sekcja 47 penalizuje korzystanie z usług seksualnych osób nieletnich²⁰¹. Przy czym surowsza kara została przewidziana w przypadku, gdy osoba pokrzywdzona nie

¹⁹⁸ „It is an offence for the lessor or landlord of any premises or his agent to let the whole or part of the premises with the knowledge that it is to be used, in whole or in part, as a brothel, or, to be wilfully a party to that use continuing”.

¹⁹⁹ „It is an offence for the tenant or occupier, or person in charge, of any premises knowingly to permit the whole or part of the premises to be used as a brothel”.

²⁰⁰ „It is an offence for the tenant or occupier of any premises knowingly to permit the whole or part of the premises to be used for the purposes of habitual prostitution”.

²⁰¹ „A person (A) commits an offence if he intentionally obtains for himself the sexual services of another person (B), before obtaining those services, he has made or promised payment for those services to B or a third person, or knows that another person has made or promised such a payment, and either B is under 18, and A does not reasonably believe that B is 18 or over, or B is under 13”.

ukończyła 13. roku życia. Karą wówczas grożącą jest kara dożywotniego pozbawienia wolności²⁰². Wiek osoby pokrzywdzonej różnicuje też wymagania w zakresie stanu świadomości sprawcy. W sytuacji gdy osoba pokrzywdzona miała mniej niż 13 lat, stan świadomości sprawcy dotyczący wieku tej osoby jest nieistotny dla bytu przestępstwa z sekcji 47. W przypadku gdy osoba pokrzywdzona ukończyła 13 lat, ale nie ukończyła lat 18, wystarczające jest stwierdzenie, że sprawca nie miał rozsądnych powodów, by sądzić, że osoba, z usług której korzysta, ukończyła 18 lat.

Sekcja 48 Sexual Offences Act z 2003 r. jest odpowiednikiem sekcji 52, z tym że osobą pokrzywdzoną, podobnie jak w przypadku sekcji 47 jest osoba małoletnia, a ponadto doprowadzenie lub nakłanianie może dotyczyć nie tylko uprawiania prostytucji, lecz również zaangażowania się w produkcję pornografii²⁰³. Analogicznie do sekcji 47 odmiennie ukształtowano wymogi co do strony podmiotowej, w zależności od wieku osoby pokrzywdzonej. Karą grożącą za przestępstwo z sekcji 48 jest kara grzywny, kara pozbawienia wolności do 6 miesięcy, lub obie te kary łącznie (w przypadku postępowania uproszczonego), albo kara pozbawienia wolności do 14 lat (w przypadku postępowania zwykłego)²⁰⁴.

W sekcji 49 Sexual Offences Act z 2003 r. spenalizowane zostało kontrolowanie dziecięcej prostytucji lub zaangażowania w pornografię²⁰⁵. Przepis ten jest odpowiednikiem sekcji 53, z tym że osobą pokrzywdzoną jest osoba, która nie ukończyła 18. roku życia. Podobnie jak na gruncie sekcji 47 i 48, ustawodawca przewidział w sekcji 49 odmienną konstrukcję strony podmiotowej, uzależnioną

²⁰² „A person guilty of an offence under this section against a person under 13, where subsection (6) applies, is liable on conviction on indictment to imprisonment for life”.

²⁰³ „A person (A) commits an offence if he intentionally causes or incites another person (B) to become a prostitute, or to be involved in pornography, in any part of the world, and either B is under 18, and A does not reasonably believe that B is 18 or over, or B is under 13”.

²⁰⁴ „A person guilty of an offence under this section is liable on summary conviction, to imprisonment for a term not exceeding 6 months or a fine not exceeding the statutory maximum or both; on conviction on indictment, to imprisonment for a term not exceeding 14 years”.

²⁰⁵ „A person (A) commits an offence if he intentionally controls any of the activities of another person (B) relating to B's prostitution or involvement in pornography in any part of the world, and either B is under 18, and A does not reasonably believe that B is 18 or over, or B is under 13”.

od tego, czy osoba pokrzywdzona ukończyła 13 lat. Kara grożąca za czyn z sekcji 49 jest tożsama z tą, przewidzianą za przestępstwo z sekcji 48²⁰⁶.

Wreszcie sekcja 50 penalizuje zachowanie polegające na umyślnym organizowaniu lub ułatwianiu innej osobie uprawiania prostytucji lub udział w produkowaniu pornografii w jakiegokolwiek części świata, w sytuacji gdy osoba ta nie ukończyła 18. roku życia²⁰⁷. Podobnie jak w przypadku sekcji 47–49 ustawodawca przewidział różne wymogi w zakresie stanu świadomości sprawcy w zależności od wieku osoby pokrzywdzonej. Kara grożąca za czyn z sekcji 50 jest tożsama z tymi przewidzianymi za przestępstwa z sekcji 48 i 49²⁰⁸.

W sekcji 51 ust. 1 ustawodawca zawarł definicję osoby zaangażowanej w produkcję pornografii, o której mowa w sekcjach 48–50, wskazując, że jest to osoba, której nieobyczajny wizerunek został w jakiś sposób utrwalony²⁰⁹.

3. Konkluzja

Jak już wspomniano na wstępie, angielsko-walijskie rozwiązania prawne w zakresie prostytucji i czerpania z niej korzyści majątkowych uznać należy za egzemplifikację modelu abolicjonistycznego. Jednocześnie jednak sekcje 51A i 53A Sexual Offences Act z 2003 r. charakterystyczne są raczej dla modelu skandynawskiego, który zresztą, z pewnymi modyfikacjami, funkcjonuje od kilku miesięcy w Irlandii.

Ponadto należy zwrócić uwagę, że model skandynawski jest przez specjalistów w Anglii i Walii oceniany raczej pozytywnie²¹⁰. Być może więc rozwiązania angielsko-

²⁰⁶ „A person guilty of an offence under this section is liable on summary conviction, to imprisonment for a term not exceeding 6 months or a fine not exceeding the statutory maximum or both; on conviction on indictment, to imprisonment for a term not exceeding 14 years”.

²⁰⁷ „A person (A) commits an offence if he intentionally arranges or facilitates the prostitution or involvement in pornography in any part of the world of another person (B), and either B is under 18, and A does not reasonably believe that B is 18 or over, or B is under 13”.

²⁰⁸ „A person guilty of an offence under this section is liable on summary conviction, to imprisonment for a term not exceeding 6 months or a fine not exceeding the statutory maximum or both; on conviction on indictment, to imprisonment for a term not exceeding 14 years”.

²⁰⁹ „For the purposes of sections 48 to 50, a person is involved in pornography if an indecent image of that person is recorded; and similar expressions, and «pornography», are to be interpreted accordingly”.

²¹⁰ Zob. *House...*, s. 22.

walijskie będą ewoluowały w tym kierunku, choć obecnie wskazuje się, że brak wystarczającej liczby badań nad efektywnością modelu skandynawskiego, aby bezkrytycznie przyjmować go w Anglii i Walii²¹¹.

²¹¹ Zob. *House...*, s. 38.

XI. Podsumowanie

Powyżej przedstawione regulacje prawne dotyczące prostytucji i czerpania z niej korzyści majątkowych, funkcjonujące w Polsce, Anglii i Walii, Holandii, Niemczech, Łotwie, Rosji, Ukrainie, Szwecji oraz Irlandii, ukazują różnorodność możliwych rozwiązań w tym zakresie oraz ich konsekwencji.

Model abolicjonistyczny funkcjonuje od wielu lat w Polsce. Nie brak jest jednak pod jego adresem zarzutów i zgłaszanych postulatów rewizji. Za przykład modelu abolicjonistycznego należy również uznać prawo angielskie i walijskie. Jednakże również w tych krajach niezadowolenie z istniejącego stanu prawnego i faktycznego wywołuje dyskusje nad wprowadzeniem rozwiązań zbliżonych do modelu skandynawskiego.

Na taki krok zdecydowała się już w 2017 r. Irlandia, penalizując korzystanie z usług seksualnych oferowanych przez prostytutki. Od kilkunastu lat rozwiązania takie funkcjonują w Szwecji i innych krajach skandynawskich.

W zupełnie innym kierunku model abolicjonistyczny ewoluował w Holandii i Niemczech. W tych krajach tendencje do liberalizacji regulacji prawnych dotyczących prostytucji i czerpania z niej korzyści majątkowych doprowadziły do depenalizacji wielu czynów okołoprostytycyjnych, a ponadto uzawodowiły i opodatkowały prostytucję.

Odmienny od pozostałych krajów jest model rozwiązań prawnych przyjętych przez Łotwę. Nosi on cechy modelu neoreglamentacyjnego. Prowadzenie domów publicznych nie jest na Łotwie legalne, tak jak to ma miejsce w Holandii czy w Niemczech. Uprawianie prostytucji zostało jednak, odmiennie niż w większości państw hołdujących modelowi abolicjonistycznemu, prawnie uregulowane.

Wreszcie pomiędzy modelem abolicjonistycznym a prohibicyjnym lokują się regulacje prawne funkcjonujące w Rosji i na Ukrainie. W państwach tych penalizowane są określone czyny okołoprostytycyjne. Karalne jest również samo uprawianie prostytucji.

Pozostaje jeszcze postawić pytanie, w jakim kierunku powinny zmierzać ewentualne zmiany w zakresie polskich rozwiązań prawnych dotyczących prostytucji i czerpania z niej korzyści majątkowych. Dotychczasowe zarzuty pod adresem rozwiązań polskich koncentrują się przede wszystkim na braku możliwości opodatkowania dochodów czerpanych z prostytucji. Wskazuje się, że na przeszkodzie zmianom w tym zakresie stoi m.in. treść art. 204 § 2 polskiego Kodeksu karnego, w którym stypizowano przestępstwo sutenerstwa, polegające na czerpaniu korzyści majątkowych z cudzej prostytucji.

Postulaty liberalizacji polskich regulacji prawnych dotyczących prostytucji są też dalej idące. Wskazuje się m.in. na możliwość przyjęcia rozwiązań zbliżonych do tych funkcjonujących w Holandii i Niemczech. Wiązałoby się to już jednak nie tylko z uzawodowieniem i opodatkowaniem prostytucji, lecz również z przynajmniej częściową depenalizacją czynów okołoprostytycyjnych. Oceny rozwiązań holenderskich i niemieckich wskazują jednak, że nie prowadzą one niestety do faktycznej poprawy sytuacji prawnej prostytutek. Ponadto, równoległe z sektorem tzw. prostytucji legalnej funkcjonuje prostytucja nielegalna, związana z handlem ludźmi i prostytucją osób nieletnich.

Drugim, przeciwstawnym rozwiązaniem, mogłaby być próba implementacji na gruncie prawa polskiego modelu skandynawskiego, funkcjonującego z powodzeniem od kilkunastu lat w krajach skandynawskich, a od paru miesięcy również w Irlandii. Wielu badaczy wskazuje na pozytywne efekty wprowadzenia tego modelu.

Można wreszcie zastanowić się nad zachowaniem modelu abolicjonistycznego z pewnymi modyfikacjami. Zrewidować można mianowicie *ratio legis* i zakres penalizacji art. 203 i 204 polskiego Kodeksu karnego oraz zwrócić uwagę na możliwość penalizowania innych czynów okołoprostytycyjnych, takich jak np. udostępnianie nieruchomości w celu świadczenia w nich usług seksualnych. Czyn taki jest przestępstwem m.in. w prawie szwedzkim, irlandzkim oraz angielskim i walijskim. Warte rozważenia wydają się również rozwiązania funkcjonujące w prawie łotewskim regulujące uprawianie prostytucji.

Bibliografia

Opracowania o charakterze monograficznym:

Antoniszyn M., Marek A., *Prostytucja w świetle badań kryminologicznych*, Warszawa 1985.

Bindel J., Kelly L., *A critical examination of responses to prostitution in four countries: Victoria, Australia; Ireland; the Netherlands and Sweden*, Londyn 2003.

Czarnecki D., Engels H., Kavemann B., Schenk W., Steffan E., Törnau D., *Prostitution in Germany – a comprehensive analysis of complex challenges*, Berlin 2014
(https://www.frauenrat.de/fileadmin/user_upload/frauenrat/infomaterial/ProstitutioninGermanyEN_main__2_.pdf (dostęp dnia 20 czerwca 2017 r.).

Daalder A., *Prostitution in the Netherlands since the lifting of the brothel ban*, Haga 2007,
https://www.researchgate.net/publication/265044238_Prostitution_in_the_Netherlands_since_the_lifting_of_the_brothel_ban (dostęp dnia 5 września 2017 r.).

Daalder A., *Prostitution in the Netherlands in 2014*, Haga 2015,
<https://www.government.nl/binaries/government/documents/reports/2015/06/01/prostitution-in-the-netherlands-in-2014.pdf> (dostęp dnia 20 czerwca 2017 r.).

Greßler M., *Etyczne ograniczenia w podejmowaniu i wykonywaniu działalności gospodarczej w prawie polskim i niemieckim*, Szczecin 2011.

Hołyst B., *Kryminologia*, Warszawa 2001.

Kowalczyk-Jamnicka M., *Spółeczno-kulturowe uwarunkowania prostytucji w Polsce*, Bydgoszcz 1998.

Wagenaar H., Altink S., Amesberger H., *Final report on the international comparative study of prostitution policy: Austria and the Netherlands*, Haga 2013,

http://kks.verdus.nl/upload/documents/P31_prostitution_policy_report.pdf (dostęp dnia 5 września 2017 r.).

Artykuły i rozdziały w opracowaniach zbiorowych:

Beegan R., *Prostitution and sex work: situating Ireland's new law on prostitution in the radical and liberal feminist paradigms*, „Irish Journal of Applied Social Studies” 2017, nr 1.

Błońska B., *Zagadnienie przedmiotu ochrony prawnokarnej w przypadku przestępstw eksploatacji prostytucji*, „Studia Iuridica” 2006, nr 46.

Bunikowski D., *Czy prostytutki powinny oddać państwu zarobione pieniądze?*, „Palestra” 2007, nr 3–4.

Huisman W., Kleemans E.R., *The challenges of fighting sex trafficking in the legalized prostitution market of the Netherlands*, „Crime Law and Social Change” 2014, nr 1.

Janikowski J., *Wykroczenie proponowania czynu nierządneho*, „Prokuratura i Prawo” 2017, nr 4.

Kotowska M., *Problematyka eksploatacji prostytucji w świetle polskiego ustawodawstwa*, „Studia Prawnoustrojowe” 2013, nr 19.

Kępa M., *Podatkowe skutki prostytucji w zakresie podatku dochodowego od osób fizycznych* [w:] *Prostytucja*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2014.

Krajewski R., *O potrzebie kryminalizacji przydrożnej prostytucji*, „Prokuratura i Prawo” 2011, nr 9.

Kulik M., *Przestępstwa „okołoprostytucyjne” w ujęciu porównawczym* [w:] *Prostytucja*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2014.

Mathieson A., *Prostitution policy: legalization, decriminalization and the nordic model*, „Seattle Journal for Social Justice” 2015, nr 2.

Mozgawa M., *Uwagi na temat wykroczenia z art. 142 k.w.* [w:] *Prostytucja*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2014.

Nawrocki W., Seńko M., *Przestępstwa okołoprostytycyjne w ukraińskim kodeksie karnym* [w:] *Prostytycja*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2014.

Outshoorn J., *Policy change in prostitution in the Netherlands: from legalization to strict control*, „Sexuality Research and Social Policy” 2012/3(9), <https://link.springer.com/article/10.1007/s13178-012-0088> (dostęp dnia 20 czerwca 2017 r.).

Płatek M., *Genderowo-prawne aspekty usług seksualnych w Polsce* [w:] *Nauki penalne wobec szybkich przemian socjokulturowych. Księga jubileuszowa Profesora Mariana Filara*, red. A. Adamski, J. Bojarski, P. Chrzczonowicz, M. Leciak, t. 2, Toruń 2012.

Warylewski J., *Prostytycja (art. 203 i 204 KK)* [w:] *System Prawa Karnego*, t. 10, *Przestępstwa przeciwko dobrom indywidualnym*, red. J. Warylewski, Warszawa 2016.

Więckiewicz K., *Polskie prawo karne wobec zjawiska prostytucji w świetle międzynarodowych standardów praw człowieka* [w:] *Prostytycja. Studium Zjawiska*, red. R. Kowalczyk, M. Leśniak, Kraków 2013.

Komentarze i podręczniki:

Andrejew I., Świda W., Wolter W., *Kodeks karny z komentarzem*, Warszawa 1973.

Daniluk P. (red.), *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2016.

Grzegorzczak T. (red.), *Kodeks wykroczeń*, Warszawa 2013.

Makarewicz J. [w:] *Kodeks karny z komentarzem*, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, Lublin 2012.

Pohl Ł., *Prawo karne. Wykład części ogólnej*, Warszawa 2015.

Zoll A. (red.), *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2, *Komentarz do art. 117–277 k.k.*, Warszawa 2013.

Orzecznictwo:

Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 13 kwietnia 1977 r., VII KZP 30/76, OSNKW 1977, nr 6, poz. 58.

Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 3 lutego 2000 r., I SA/Gd 1011/99, LEX nr 40390.

Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gdańsku z dnia 25 stycznia 2017 r., I SA/Gd 1266/16, LEX nr 2220632.

Wyrok Sądu Administracyjnego w Berlinie z dnia 1 grudnia 2000 r., VG 35 A 570.99.

Inne:

House of Commons, Home Affairs Committee, Prostitution. Third Report of Session 2016-17, Londyn

2016, <https://www.publications.parliament.uk/pa/cm201617/cmselect/cmhaff/26/26.pdf> (dostęp dnia 20 czerwca 2017 r.).

Report by the Federal Government on the impact of the act regulating the legal situation of prostitutes (Prostitution Act),

<https://www.bmfsfj.de/blob/93346/f81fb6d56073e3a0a80c442439b6495e/bericht-der-br-zum-prostg-englisch-data.pdf> (dostęp dnia 20 czerwca 2017 r.)

Report on hearings and submissions on the Review of Legislation on Prostitution 2013, <http://www.oireachtas.ie/parliament/media/committees/justice/1.Part-1-final.pdf> (dostęp dnia 20 czerwca 2017 r.).

Sexual Offences. Definitive Guideline,

http://www.sentencingcouncil.org.uk/wpcontent/uploads/Final_Sexual_Offences_Definitive_Guideline_content_web1.pdf (dostęp dnia 20 czerwca 2017 r.).